

T.C
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA UZLAŞMA

Yüksek Lisans Tezi

HAKKI YILMAZ

İSTANBUL, 2016

T.C
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

HAKKI YILMAZ

TEZ DANIŞMANI
Yard. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ

İSTANBUL, 2016

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: Ceze Muhakemeni Hukukunda Ulaşma

Öğrencinin Adı Soyadı : Hakkı Yılmaz

Tez Savunma Tarihi : 29.08.2016

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Yrd. Doç Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sinan Altınaz

Üye

Prof. Dr. Ayşe Nuhoglu

Üye

Doç. Dr. Gökül Akçınar

İmzalar

.....

.....

.....

ÖZET

CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA UZLAŞMA

Hakkı YILMAZ

Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Yard. Doç. Dr. Mehmet Sinan ALTUNÇ

Mayıs 2016, 62 Sayfa

Yüksek lisans tezinin ele aldığı konu “Ceza Muhakeme Kanununda Uzlaşma”dır. Uzlaşma kavramı, 5271 sayılı Ceza Muhakeme Kanunu’nun 253 maddesinde düzenlenmiştir. Uzlaşma kavramını kısaca tanımlayacak olursak, suça konu fiilin işlenmesinden sonra şüpheli ile mağdur arasında meydana gelen anlaşmazlığı, hâkim veya cumhuriyet savcısının ya da bunların görevlendireceği bir uzlaştırmacı girişimleriyle tarafları uzlaştırmak her iki tarafı da tatmin etmektir.

Uzlaşma kurumunun hukukumuzda girmesinin en başta gelen nedenleri tarafları uzun süren bir yargılama sürecinden kurtarmak, mağduru da sürece katarak adaleti sağlamak, mahkemelerin iş yükünü azaltmak ve yargılama maliyetlerini düşürmektir. Uzlaşma kurumunun başarılı olabilmesi için, uzlaşma kurumunu uygulayacak olan hâkim, savcı ve uzlaştırmacıların meslek içi eğitimlere önem verilmelidir.

Anahtar Kelimeler:

Uzlaşma, şüpheli, mağdur, uzlaştırmacı, mahkeme, eğitim, yargı,

ABSTRACT

CONCILIATION IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

Hakkı YILMAZ

Bahçeşehir University, Institute of Social Sciences

Public Law Program

March 2016, 62 Page

This post graduate's subject is compromise on law of criminal procedure. This compromise is organized by the 5271 number Law of criminal procedure item 253. If we describe reconciliation term shortly after the event which is subject of crime came into existence, disagreement between suspected and aggrieved party, to compromise both parties and satisfy them by the judge or government attorney or compromiser who is appointed by judge and attorney.

The very first reason why reconciliation came into our literature is to suffer both parties from long judgement periods, to secure justice by bringing victim into period, to lessen workload of the courts and judgement expenditure. First need for reconcile institution for being successful is to give very good institutional education to the people who is going to implement reconciliation institution in judgement, attorney or appointed.

Keywords:

Compromise, reconciliation, victim, suspected, compromiser, court, education, judgement

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, TARİHSEL GELİŞİM, UZLAŞMADAN BEKLENEN FAYDA VE CEZA HUKUKUNDA HÂKİM OLAN İLKELER AÇISINDAN UZLAŞMA

I. UZLAŞMA KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİK.....	3
A. Uzlaşma Kavramı.....	3
B. Uzlaşmanın Hukuki Niteliği.....	4
II. UZLAŞMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	6
III. UZLAŞMADAN BEKLENEN FAYDALAR.....	9
A. Yargının Ağır İş Yüğü.....	9
B. Muhakeme Haklarının Kötüye Kullanılması.....	10
C. Suçluluğun İspatındaki Zorluklar.....	11

D. Sjelerle İlgili Nedenler.....	11
1. Yargı Aktörü Bakımından.....	11
2. Fail Bakımından.....	12
3. Mağdur Bakımından	12
4. Toplum Bakımından.....	13
IV. UZLAŞMANIN CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ KARŞISINDAKİ DURUMU.....	14
A. Adil Yargılanma Hakkı ve Uzlaşma.....	15
B. Hak Arama Hürriyeti ve Uzlaşma.....	16
C. Adalete Ulaşma ve Uzlaşma.....	16
D. Masumiyet Karinesi ve Uzlaşma.....	16
E. Eşitlik İlkesi ve Uzlaşma.....	17
F. Bağımsız ve Tarafsız Hakim İlkesi ve Uzlaşma.....	18
G. Resen Araştırma ve Maddi Gerçeği Araştırma İlkeleri ve Uzlaşma.....	18
H. Aleniyet İlkesi ve Uzlaşma.....	19
İ. Kusur Sorumluluğu ve Cezanın Şahsiliği İlkesi İle Uzlaşma.....	20
J. Cezanın Bireyselleştirilmesi İlkesi ve Uzlaşma.....	21
K. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Uzlaşma.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMANIN KOŞULLARI

I. UZLAŞMANIN KOŞULLARI.....	23
A. Suçun Uzlaşma Kapsamında Olması.....	23

1. Şikayete Bağlı Suçlar.....	24
2. Kanun Koyucu Tarafından Kanunda Özel Olarak Belirtilen Suçlar.....	25
3. Şikayete Bağlı Olmasına Rağmen Uzlaşma Kapsamı Dışında Kalan Suçlar.....	26
B. Uzlaşma Kapsamı Dışında Olan Bir Şuç İşlemek Amacıyla Uzlaşma Kapsamında Olan Bir Şuçun İşlenmesi.....	27
C. Muhakeme ve Cezalandırma Şartlarının Varlığı.....	28
D. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması.....	29
E. Şikayete Tabi Suçlar Bakımından Şikayet Koşulu.....	29
1. Şikayet Kavramı.....	30
a. Küçükler Bakımından Şikayet.....	31
b. Kanuni Temsilcisiyle Küçüğün Menfaati Çatışması Halinde Şikayet.....	32
2. Şikayetin Hukuksal Niteliği.....	32
3. Şikayet Süresi.....	33
4. Şikayet Etme Yetkisi.....	33
5. Şikayet Uzlaşma İlişkisinden Doğan Sonuçlar ve Değerlendirme.....	34
F. Uzlaşmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması.....	35
1. Uzlaşma Hak ve Yetkisi.....	35
a. Küçüklere ve Kısıtlılara Yapılacak Uzlaşma Teklifi...35	
b. Reşit Olan Kişilere Yapılacak Uzlaşma Teklifi.....37	
c. Tarafların Müdafii ve Vekili Olması Halinde Uzlaşma Teklifi.....37	
d. Tüzel Kişilere Yapılacak Uzlaşma Teklifi.....38	

2. Değerlendirme.....	39
G. Zararın Giderilmesi Konusunda Anlaşmaya Varılması.....	39
H. Uzlaşmanın Cumhuriyet Savcısı veya Hakim Tarafından Tespiti.....	40
İ. Zararın Uzlaşmaya Uygun Olarak Giderilmesi.....	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞMA USULÜ ve SONUÇLARI

I. SORUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA.....	42
A. Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti.....	42
B. Suçun Uzlaşma Kapsamında Olup Olmadığının Tespiti.....	44
C. Taraflara Uzlaşma Teklifinde Bulunulması.....	45
D. Küçüklere ve Kısıtlılara Uzlaşma Teklifi.....	46
E. Uzlaştırmacı Atanmaksızın Uzlaşmanın Gerçekleştirilmesi.....	47
1. Cumhuriyet Savcısı Tarafından Uzlaştırma İşleminin Gerçekleşmesi.....	47
2. Taraflar Aralarında Anlaşarak Uzlaşmalarını Beyan Etmeleri.....	48
F. Uzlaştırmacı Vasıtasıyla Uzlaşma.....	49
1. Uzlaştırmacı Olabilecek Kimseler.....	49
2. Uzlaştırmacının Görevleri.....	49
3. Uzlaştırmacının Suresi.....	50
4. Uzlaştırmacının Raporunu Sunması.....	51
G. Uzlaşma Müzakereleri.....	51

H. Uzlaşma Sonucu.....	52
II. KOVUŞTURMA AŞAMASIDA UZLAŞMA.....	53
A. Suçun İşlendiğine İlişkin Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti.....	53
B. Kovuşturma Aşamasında Uzlaşmanın Hukuki Sonuçları.....	55
C. Birden Fazla Şüpheli Sanık Bakımından Uzlaşma.....	55
III. UZLAŞMANIN DİĞER SONUÇLARI.....	56
A. Uzlaşma ve Müsadere	56
B. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Hakkı.....	58
C. Uzlaşma ve Tekerrür.....	58
D. Uzlaşma ve Ceza İlişkisinin Sona Ermesi.....	59
E. Uzlaşma ve Şikayetin Geri Alınması.....	59
F. Uzlaştırmacı Forumlarının Bastırılması.....	59
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA.....	63

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADR	: Alternative Dispute Resolution (Alternatif Uyuşmazlık Çözümü)
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: Anayasa
age	: Adı geçen eser
Bkz	: Bakınız
C	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇKK	: Çocukları Koruma Kanunu
E	: Esas
Ed	: Editör
E.TCK	: Eski Türk Ceza Kanunu
İİK	: İcra İflas Kanunu
HD	: Hukuk Dergisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K	: Karar

MK : Türk Medeni Kanunu

R.G : Resmi Gazete

m : Madde

S : Sayı

s : Sayfa

TBBD : Türkiye Barolar Birliği Dergisi

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK : Türk Ceza Kanunu

THD : Terazi Hukuk Dergisi

vd : Ve Devamı

Yarg : Yargıtay

YD : Yargıtay Dergisi

YKD : Yargıtay Kararları Dergisi

Yönetmelik : Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik

1. GİRİŞ

Uzlaşma kurumu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 73/8, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 253, 254 ve 255 ile 5395 sayılı Çocukları Koruma Kanununun (ÇKK) 24. maddelerinde düzenlenmiştir. 5560 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrası TCK'nın 73/8'inci maddesinde düzenlenen hüküm yürürlükten kaldırılmış, CMK'da yer verilen düzenleme daha ayrıntılı şekilde kaleme alınmıştır. ÇKK'nın 24. maddesinde yer verilen ve çocuk failer açısından geniş bir uygulama alanı bulunan düzenlemeye son verilerek CMK'nın uzlaşmayı düzenleyen hükümlerine atıf yapılmış ve uzlaşmanın çocuk failer yönünden de CMK'daki düzenleme çerçevesinde uygulanacağı belirtilmiştir. 26.07.2007 tarihli 26594 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik(Yönetmelik) ile uzlaşmaya ilişkin usul ve esaslar ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir.

Yukarıda kısaca açıkladığımız uzlaşma kurumu ile yargılamanın hızlandırılması, mahkemelere gelen iş yükünün azaltılması, yargılama maliyetlerinin düşürülmesi, mağdur ve suçtan zarar görenin zararlarının zamanında karşılanması, şüpheli veya sanığın daha ağır cezalardan kurtulması ve sosyal barışın sağlanması amaçlanmıştır, bu açıdan uzlaşma kurumunun hukukumuzda girmesi yerinde olmuştur.

Görüldüğü üzere uzlaştırma kurumu, ceza muhakemesini tamamlayan, ileride dogması muhtemel husumetlerin ve sorunları çözen bir kurumdur. Uzlaşma kurumunun uygulanması, şüpheli ile mağdurun yargılama sürecini, mücadelecisi, yıpratıcı ve ceza verici bir yargılamadan tarafların katılımına dayalı iş birliği içerisinde bir çözüme kavuşturması açısından da faydalıdır.

Yukarıda kısaca özetlediğimiz uzlaşma kurumuna ilişkin hukuki düzenlemeleri ve doktrin görüşlerini açıklamayı esas alan tezimiz üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde uzlaşma kurumuna ilişkin genel açıklamalarda bulunulmuştur. Bu kapsamda, uzlaşma kavramı ve uzlaşma kurumunun hukuki niteliği ve uzlaşmanın tarihsel gelişimi

ile uzlaşma kurumundan beklenen faydalar incelenmiş ayrıca uzlaşmanın ceza muhakemesi hukuku ilkeleri karşısındaki durumu ele alınmıştır.

Tezin ikinci bölümünde ise uzlaşmanın koşulları, suçun uzlaştırma kapsamında olması ve şikâyeteye bağlı suçlardan olması, muhakeme şartlarının varlığı, tarafların tüzel kişi olması, uzlaşmanın kimler tarafından yapılması gerektiği ve zararın nasıl karşılanacağına konusuna değinilmiştir.

Üçüncü bölümde soruşturma ve kovuşturma aşamasında uzlaşma usulü ile uzlaşmanın sonuçlarına ilişkin açıklamalarda bulunulmuştur. Uzlaşmanın soruşturma ve kovuşturma evresindeki sonuçları başlığı altında, özellikle soruşturma kovuşturma aşamasında verilebilecek kararlar açıklanmıştır. Tüm bunların yanı sıra uzlaşma sağlanmasının ceza ilişkisini sona erdirmesi ve şahsi hak talebine etkisini, uzlaşma durumunda koruma tedbirlerinden kaynaklanan tazminat hakkı, uzlaşma ve müsadere ilişkisi, uzlaşma ile tekerrür ve uzlaşma ve şikâyetten vazgeçme kurumu ile kanun yolları konularına açıklık getirilmiştir.

Sonuç başlığı altında ise uzlaşma kurumuna ilişkin tespitler, kurumun uygulanabilirliğini arttırmak amacıyla yapılmasının faydalı olacağı düşünülen kanun değişiklikleri ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMA KAVRAMI, HUKUKİ NİTELİK, TARİHSEL GELİŞİM, BEKLENEN FAYDA VE CEZA HUKUKUNDA HÂKİM OLAN İLKELER AÇISINDAN UZLAŞMA

I. UZLAŞMA KAVRAMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Uzlaşma kurumu, CMK'nın Beşinci Kitabının “Özel Yargılama Usulleri” üst başlığını taşıyan İkinci Kısımın Birinci Bölümünde yer alan 253,254 ve 255. maddelerinde düzenlenmiştir.

A. Uzlaşma Kavramı

Uzlaşma kurumuna ilişkin düzenlemelere ayrıntılı bir şekilde yer verilmeden önce uzlaşma kavramının irdelenmesinde fayda vardır; uzlaşma kavramı, belirli bir konu üzerinde uzlaşmak durumu, uyuşma,¹ kişilerin birbiriyle düşünce ve çıkar ayrılığının, bazı taleplerinden vazgeçerek ortadan kaldırmak, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak,² anlamlarına gelmektedir. Uzlaşma kelimesi, latince, düşüncede birleşme ve bir araya getirme anlamlarına gelen “conciliation” kelimesinden türemiştir.³

Yönetmeliğin “Tanımlar” başlıklı 4/b maddesine göre uzlaşma, uzlaşma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin kanun ve Yönetmelikteki usul ve hükümlere uygun olarak uzlaştırma süreci sonunda anlaştırmış veya anlaşmış olmalarını ifade etmektedir.

Yukarıda yer verilen tanımdan da anlaşılacağı üzere uzlaşma aşamasında mağdur ile fail aralarındaki uyuşmazlığın çözüm sürecinde bizzat rol almaktadır. Bu yolla fail suça konu eyleminden dolayı kusurunu kabul edip mağdurun suçtan dolayı meydana gelen tüm zararını karşılayarak, suçtan zarar gören mağdurla arasında ileride doğabilecek

¹Türk Dil Kurumu, 2005, *Türkçe Sözlük*, 10. Baskı, Ankara, s. 2050

² Türkçe Sözlük, s.2050

³ Özbek, M., 2004, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara: Yetkin Yayınları, s.105

husumetleri önlenmiş ve toplumsal barışı sağlayarak adalete ulaşmış olacaktır.⁴ Uzlaşma olmadan yapılacak yargılama sonucunda verilecek olan ceza, suçtan dolayı zarar gören mağdurun mağduriyeti gidermemiş olacak ve faile karşı husumeti devam edecektir.

Yapılacak olan uzlaşma tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşeceğinden, mağdur ile fail arasında bir yakınlaşma ve zararın tanzimiyle de aralarında husumet son bulacaktır. Bu uygulama ile sadece tarafların yararı değil kamunun da yararı korunmuş olacaktır. Şöyle ki; suçu oluşturan fiil ile ilgili olarak hem ceza davası, hem de tazminat davası açılacak yargıya yeni bir iş yükü getirecektir. Tarafların uzlaşması sonucunda bu davalara gerek kalmayacak böylece yargı bakımından da iş yükü doğmayacaktır.

B. Uzlaşmanın Hukuki Niteliği

Uzlaşma kurumu hukuk sisteminizde ilk olarak TCK'nın 73. maddesinde ve CMK'nın 253 vd. maddelerinde düzenlenmiş olup, 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı kanunda yapılan değişiklik ile diğer kanunlardaki düzenlemeler kaldırılmış ve kurum sadece CMK'da düzenlenmiştir. Düzenlemenin son haliyle uzlaşma kurumunun yalnızca muhakeme yönü ağır basan bir kurum haline getirildiğini söylemek mümkündür.⁵

Uzlaşma kurumunun mevzuatımızdaki yerine değinilmesinin ardından CMK'daki düzenlemesine yer verilmesi gerekir; CMK'nın 253. maddesinde sayma yoluyla hangi suçlar bakımından uzlaştırma kurumunun uygulanabileceği düzenlenmiştir. Anılan maddede zikredilen suçlar bakımından uzlaşma, bozulan toplumsal barışı, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören ⁶ kişinin oluşan mağduriyetinin karşılanmasıyla aralarındaki adaleti sağlayan yaptırım benzeri müessesedir. ⁷ Bu müessese ile aralarındaki uyuşmazlığı çözmek ve birbirleriyle barışmalarını sağlamak için verilen bir şans olarak değerlendirilebilir.

⁴Gökcan, H. T.,& Kaymaz, S., 2007, *Uzlaşma ve Ön ödeme*, 2 Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları, s.47

⁵ İpek A. İ./Parlak E., 2009, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*, Ankara: Adalet Yayınevi, s.4

⁶ Adalet Bakanlığı, 2009 *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP, Ankara, s.92

⁷Yenisey, F.; 2010, *Ceza muhakemesi hukuku 'Uzlaşma'*,Bahçeşehir Üniversitesi Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, S.1, s. 8

CMK 253. maddesinde düzenlenen suçlar bakımından uzlaştırma girişiminde bulunulması gerekir. Bu gerekliliğe rağmen soruşturma safhasında uzlaştırma müessesesi kullanılmadan kamu davası açılmış ise, mahkeme hazırlanmış olan iddianameyi kabul etmiş veya suçun uzlaştırma hükümlerine tabi olduğu sonradan öğrenilmiş ise bu durumunda uzlaşma hükümlerini bizzat mahkeme uygulamak zorundadır. Bu zorunluluğun bir sonucu olarak Mahkeme öncelikle uzlaşma yoluna başvurmalı, bu yolun başarısız olması halinde kovuşturma aşamasına geçmelidir.⁸

Bu noktada önemle ifade edilmelidir ki kanun yürürlüğe girdiği tarihten sonraki işlemlere uygulanır.⁹ Uzlaşma müessesesi ceza hukukunun bir parçası olduğundan 5560 sayılı kanunun geçici 1. maddesinde kanunun yürürlüğe girdiği tarihte henüz kesinleşmemiş olan dosyalarda uzlaşma kapsamının genişlediğinden bahisle bozma kararı verilemeyeceği düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, kanun yürürlüğe girmeden önce karar verilmesine rağmen kanun yoluna başvurulması nedeniyle kesinleşmemiş olan dosyalarda bozmayı gerektirecek başkaca bir hukuka aykırılık olmadıkça salt uzlaşmanın kapsamının genişlediğine dayanarak bozma kararı verilemeyecektir.

Yargıtay tarafından farklı bir sebeple bozulan kararlar bakımından, uzlaşma hükümlerinin yürürlüğe girmesinden önce işlenen suçlarda uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına¹⁰ ve uzlaşma kapsamında olup da 5560 sayılı kanun ile uzlaşma dışına çıkarılan suçlarda da uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.¹¹

⁸ Özbek, M., 2006, *Avrupa Konseyince adalet hizmetlerinin etkinliğinin artırılması için öngörülen tedbirler*, AÜHFD, C.55, S. 1, s.122

⁹ Şahin, C.; 2005, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s.811

¹⁰ “...5237 sayılı TCK 141 ve 142 maddelerinde tanımlanan hırsızlık suçu ile 765 sayılı TCK' nın 493/1 maddesinde tanımlanan suçun öğelerinin farklı olduğu, olay günü gündüz vakti yakınının konutuna sağlam ve dayanıklı kapı kilidini kırarak girip hırsızlık yapan sanığın eyleminin, 5237 sayılı TCK' nın 142/1-b maddesine uygun hırsızlık suçunun yanı sıra, yaklaşması devam eden mağdura karşı aynı yasanın 116/1 maddesinde tanımlanan da dikkate alınarak öncelikle 5271 sayılı CMK' nın 253 ve 254 maddeleri uyarınca işlemlerin yapılması ve sonuçsuz kalınması halinde gözetilmesi.....” Yarg. 5. CD. 28.06.2007 Tarih 6640/5453 K. için bkz. Malkoç, İ.,& Yüksektepe M., 2008, *Açıklamalı ve Yorumlarla 5271 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, II Cilt, Ankara: Malkoç Kitabevi, s. 1398

¹¹ “...Cinsel taciz suçunun şikayete tabi olup uzlaşma kapsamında kaldığı, 5560 sayılı yasa ile değişik CMK 253/3 maddesinde cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda uzlaşma yoluna gidilemeyeceği bildirilmekle birlikte atılı suçun aleyhe düzenleme getiren bu değişiklikten önce işlediği ve 7/2 maddesi dikkate alınarak uzlaşma hükümlerinin uygulaması gerektiği, uzlaşmanın da bir kovuşturma şartı olduğu da dikkate alınarak öncelikle 5271 sayılı CMK' nın 253 ve 254 maddeleri uyarınca işlemlerin yapılması ve sonuçsuz kalınması halinde gözetilmesi.....” Yarg. 5. CD. 28.06.2007 Tarih 6640/5453 K. için bkz. Malkoç, İ.,& Yüksektepe M., 2008, *Açıklamalı ve Yorumlarla 5271 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, II Cilt, Ankara: Malkoç Kitabevi, s. 1398

Diğer taraftan ifade edilmesi gerekir ki uzlaşma müessesesinin hukuki niteliği ceza muhakemesinin bir kurumu olması ile sınırlı değildir. Uzlaşma, birey ile devlet arasındaki ceza ilişkisinin sona ermesini sağladığından maddi ceza hukuku hükümlerine tabidir. Bu sebeple uzlaşmanın karma nitelikte bir hukuki yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakımdan uzlaşma hem ceza hukuku kurumu hem de yargılama hukuku kurumu olarak görünmektedir.¹²

II. UZLAŞMANIN TARİHSEL GELİŞİMİ

İnsanoğlu var olduğundan beri yaşamın zorlukları ile mücadele etmeye başlamış ve diğer insanlarla beraber yaşamının sonucu olarak ortak yaşamı düzenleyen kurallar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu kuralların süreç içerisinde ihlal edilmesiyle belirli müeyyideler oluşturulmuştur. Tarihsel süreç incelendiğinde toplumlarda uygulanan ilk müeyyide yöntemlerinin mahkeme dışında belirlenen yöntemler olduğu görülmektedir.¹³

Uyuşmazlıkların mahkeme dışında belirlenen yöntemlerle çözülmesi durumuna ilk kez Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD), 1940 yılından itibaren toplu iş sözleşmelerinden kaynaklanan ihtilaflarda arabulucuların devreye girmesiyle başlandığı görülmektedir. ABD’de 1960’lı yıllara kadar arabuluculuk, aile hukukuna ilişkin uyuşmazlıklar ile bazı suçlar bakımından ortaya çıkmıştır. 1960 yılının son dönemlerinde “alternatif uyuşmazlık çözümü” (Alternative Dispute Resolution) ABD’de kavram olarak gelişmeye başlamıştır. Texas ve New York’ta 1980 yılından itibaren mahkemeler kurulmaya başlanmıştır.¹⁴

ABD örneğinin yanı sıra dünyadaki diğer devletler de ülkelerindeki uyuşmazlıkları barışçıl yollarla çözümlenmek amacıyla çalışmalarda bulunmuştur. Nitekim Birleşmiş

¹²Yenisey, F., 2005, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul: Arıkan Yayınları, s.5; Centel, N., & Zafer, H., 2008, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul: Beta Basım, s.450-451; Zafer H., 2006, *Türk ceza hukukunda fail- mağdur uzlaşması*, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2, s.19; Şahin, C., 2006, *Ceza Muhakemesi Kanununun uygulamasının bir yılı*, Hukuki Perspektifler Dergisi s.7; Ildır, G., 2003, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara, s.163; Gökcan&Kaymaz, s.50

¹³ Soysal, T., 2005, “Uzlaşma” *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Feridun Yenisey (Hızl) İstanbul, s.205

¹⁴Gökcan&Kaymaz, s.54; Özbay, İ., 2006, *Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri*, Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.X, S.3-4, s.462

Milletler Antlaşması'nın 33. maddesi, 1982 tarihli Uyuşmazlıkların Barışçı Çözümü Hakkında Manila Bildirgesi ve Avrupa Konseyi'nin R99/19 sayılı tavsiye kararında belirtildiği gibi üye ülkelerin iç hukuklarını uzlaşma yapacak biçimde değiştirmeleri ön görülmektedir.¹⁵

1990 yılında alternatif uyuşmazlık çözümü İdari Uyuşmazlık Çözüm Kanunu yürürlüğe girmiş, 1998 yılında ise Alternative Dispute Resolution(ADR) benimsenmiş ve her bir federal bölge mahkemesine kendi programlarını uygulama yetkisi verilmiştir¹⁶ADR, devlet yargısına seçenek olarak adalete ulaşma noktasında etkinliği artırma hedefinde olan, ihtilafın çözümünde tarafsız üçüncü bir kişinin yardımı esasına dayanan bir yöntemdir. Bu yöntem, Mahkemelerce gerçekleştirilen yargısal faaliyetlere göre daha esnek kuralları içerir. Amaç yargının hızlandırılması ve uyuşmazlığın yargı dışında ve barışçı yollarla çözümünü içermektedir¹⁷.

ADR her ne kadar, Anglo-Amerikan hukuk sisteminde ABD'de doğmuş ve gelişmişse de zamanla Avrupa ülkelerinde de uygulanmıştır. Şöyle ki; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 14.05.1981 tarihli oturumunda “*Adalete Ulaşmayı Kolaylaştırma Tedbirleri*” konu başlıklı tavsiye kararını almıştır. Bakanlar Komitesi tarafından, AİHS'nin 6. maddesi dikkate alınarak mahkemelerde yargılamanın uzun süreli olması, yargılama giderlerinin yüksek oluşu gibi nedenlerle yargılama usulünde basitleştirme çalışmaları yapılmasına karar verilmiştir.¹⁸

Tüm bunlarla birlikte İslam hukuku da uzlaşmaya önem vermiş, İslam hukukunda uzlaşma sulh olarak tanımlanmıştır.¹⁹ Sulh kelime olarak barış, barışma, barışıklık, uzlaşma anlamındadır.²⁰ İslam hukukunda sulh, taraflar arasındaki uyuşmazlığın yine

¹⁵Kunter N.,/Yenisey F., 2005, *Muhakeme Hukuku Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul s.388; Özbek, M., 2005, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma* Ankara Üniversitesi HFD. C. 54, s.290 vd; Gökcan&Kaymaz, s.54; Yenisey, s.42

¹⁶Gökcan&Kaymaz, s.54; Özbay s.493; ABD 'de ADR' ye (Alternative Dispute Resolution) hız veren en önemli etken,1990 tarihli Medeni Yargı Reform Kanunu'dur. (28 USC, 471-482) Söz konusu Kanun, medeni yargıdaki gecikme ve masrafların azaltılması amacıyla bütün federal bölge mahkemelerinin özel bir bölge planı geliştirmelerini gerekli kılmasının yanında, ADR'yi dava yönetim ilkelerinden bir olarak tavsiye etmiştir.

¹⁷Çulha, s.185

¹⁸Özbek,M., 2002, *Dünya çapındaki adalete ulaşım hareketinin ortaya çıkardığı gelişmeler alternatif uyuşmazlık çözümü*, AÜHFD, S.2,s.149; Gökcan&Kaymaz, s.55; Özbek, s.290

¹⁹İpek & Parlak, s.39

²⁰Develioğlu, F., 2000, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 17. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi,s.40

taraflar arasında yapılan akitle ortadan kaldırılması ve bu yolla hâkim karşısına çıkmadan tarafların anlaşmasıyla uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıdır. Bu noktada belirtilmelidir ki İslam dininin esas kaynağı olan Kuran-ı Kerim’de de arabuluculuk tavsiye edilmiştir.²¹

İslam hukukunda uzlaşma ilk olarak Hazreti Muhammet tarafından, bir alacak davasında uygulanmıştır. Hazreti Muhammet ilk önce alacaklıdan alacağının yarısından feragat etmesini borçluya ise borcunun yarısını ödemesini tavsiye etmiş; tarafların bu tavsiyeye uymasıyla uyuşmazlık sulh yoluyla çözüme kavuşturulmuştur.²² Diğer yandan çeşitli hadislerde de insanların aralarındaki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesinin öneminden bahsedilmiştir.²³

İslam hukukunun ardından uzlaşma kurumunun Türk hukukundaki tarihsel sürecine de değinilmesi gerekir; uzlaşma kavramı, adalet sistemimize, Dönmezer Tasarısı adı verilen kanun tasarısıyla girmiştir.

Tarihsel süreçte hukuk alanında ortaya çıkan yeni gelişmeler ışığında oluşan yeni suçlar çerçevesinde 5271 sayılı CMK ve 5237 sayılı TCK’da uzlaşma kurumuna yer verilmiştir. 5560 sayılı kanun ile TCK’da ve diğer kanunlarda yer alan uzlaşma ile ilgili düzenlemeler kaldırılarak uzlaşma kurumu tamamıyla CMK’da düzenlenme altına alınmıştır.

²¹ Kuranı kerimin 49. Hucuret Suresinde 9 ve 10 ayetlerinde: ‘ Mûminlerden iki topluluk çarpışacak olursa, aralarını bulup düzeltin. Şayet biri diğerine tecavüzde bulunacak olursa, artık tecavüzde bulunanla, Allah’ın emrine dönünceye kadar savaşın; eğer sonunda (Allah’ın emrini kabul edip) dönerse, bu durumda adaletle aralarını bulun ve (her konuda) adil davranın. Şüphesiz Allah, adil olanları sever. Mûminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını bulup düzeltin ve Allah’tan korkup sakının; umulur ki esirgenirsiniz. Özbek Mustafa Serdar, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Yetkin Kitabevi, s. 518

²² Soysal, s.207

²³ Sadakaların en efdali, iki kişinin arasını bulmaktır; Resul-i Ekrem Efendimiz Ebu Eyüp’e: Ya Ebu Eyyüp: Sana kazancı çok bol olan bir ticaret haber vereyim mi? Eyyüp’da (Ya Resulallah), buyur dedi. Resul-i Ekrem Efendimiz de: İnsanların arası bozulduğu zaman onları düzelt araları açılanlarında aralarını bulmaktır buyurmuştur. Özbek M, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, s. 44

III. UZLAŞMADAN BEKLENEN FAYDALAR

İçinde bulunduğumuz çağın bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarının artması modern hukuk sistemlerinin bu gelişime uyum sağlaması zarureti doğurmuş ve bu sebeple dünya genelinde yeni arayışlar ortaya çıkmıştır. Özellikle bireylerarasındaki uyuşmazlıkların çözümleriyle ilgili olarak yargılama esnasında ortaya çıkan aksaklıklar kanun koyucuyu bu konuda çeşitli düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir.

Anılan arayış uyuşmazlık taraflarını, aralarındaki sorunu mahkeme haricinde, barışçıl şekilde çözüme yoluna yöneltmiştir. Mahkemenin iş yükünün fazla olması, yargılamaları karmaşık ve uzun sürmesi gibi sebepler alternatif çözüm yollarının temel etmenlerindendir.

Alternatif çözüm yollarından biri olan uzlaştırma müessesesi ile taraflar çözüm sürecine aktif olarak katılmaktadırlar. Diğer yandan uzlaşma müzakereleri gizli olarak yürütüldüğünden taraflar bu süreci zarar görmeden yürütmektedir. Uyuşmazlık daha az giderle ve daha hızlı bir şekilde çözümlenmektedir. Görüldüğü üzere uzlaşma ile her iki tarafın kazançlı çıkması amaçlanmaktadır.

Öte yandan uzlaşma tarafların bozulan ilişkilerini yeniden düzenlediğinden geleceği gözetken bir yaklaşımı içinde barındırır. Burada uzlaşmanın bazı temel tercih nedenlerini farklı yönleri ile aşağıda açıklandığı şekilde sıralayabiliriz.

A. Yargının Ağır İş Yüğü

Uzlaştırma kurumunun ceza adalet sistemine faydalarının neler olduğunu yönünde sorulacak olan soruya verilecek olan ilk cevap, yargı mercilerinin iş yükünü azaltması ve uyuşmazlıkları çözüme kavuşmayı hızlandırması şeklinde olacaktır.²⁴

Diğer yandan uzlaşma müessesesine başvurulmadan tarafların mahkeme kanalıyla uyuşmazlıklarının çözümünü talep etmesi halinde yapılacak olan muhakeme sonucunda ortaya çıkacak olan kararlar tarafları tatmin etmediği zaman, ortaya yeni davalar ve yeni

²⁴Çetintürk, E., 2009, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Ankara: HD Yayıncılık, s.195

suçlar çıkacak ve bu durum mahkemelere yeni iş yükü getirecektir. Oysaki tarafların kendi iradeleri yapılacak olan bir uzlaşma ile anılan sorunlar ortaya çıkmayacaktır.²⁵

Tüm bunların yanı sıra tarafların uzlaşmayı kabulü ile uyuşmazlıkların adliye dışında çözümlenmesi sağlanacağından mahkemelerin iş yükünün azalması ile orantılı olarak mahkemelerce uzlaşma dışında kalan diğer davalara daha fazla zaman harcanıp nitelikli kararlar verilmesi mümkün hale gelecektir. Bu durum toplumda yargı mercilerine güveni artırıp ceza adaleti sistemine ilişkin olarak vicdanlarda oluşması muhtemel güvensizliği de bertaraf edecektir.²⁶ Tarafların bu şekilde yaptıkları uzlaşma aralarında önceden doğmuş olan uyuşmazlığın büyümesini engellemek suretiyle düşmanlığın önüne geçerek doğması muhtemel husumetleri de engellemiş olacaktır. Bu itibarla yargıda oluşması muhtemel yeni iş yükünün önüne geçeceğini de söylemek mümkündür.

Öte yandan uzlaştırma müessesesinin yaygın olarak kullanılması durumunda kamu açısından ceza yargılamasının masrafları bakımından büyük bir tasarruf elde edilmiş olacaktır. Buna göre, uzlaştırma müessesesinin bir sonucu olarak ceza adalet sisteminin iş yükünün ve mahkûmiyet sayısının azalmasıyla devlet hazinesi, mahkeme ve cezaevi için gerekli birtakım harcamalardan da kurtulmak mümkün hale gelecektir.²⁷

B. Muhakeme Haklarının Kötüye Kullanılması

Yapılmakta olan bir yargılama sırasında taraflara tanınan birtakım hakların kullanılması, delillerin toplanması aşamasında görevli savcı veya hâkimin fazla zaman harcamasına sebep olmaktadır. Örneğin; bir yaralama suçunda failin birden fazla tanık dinlenmesini talep etmesi veya olayla ilgili keşif yapılmasını istemesi davanın uzamasına yol açmaktadır. Yapılacak olan uzlaşma ile tarafların bir araya gelmeleri sağlanarak uygun koşullarda yapılacak görüşmeler ile meselenin çözümlenmesi sağlanacak böylece tarafların hukuki haklarını kötüye kullanmak suretiyle muhakemeyi uzatmasının da önüne geçilecektir.²⁸

²⁵Adalet Bakanlığı, 2009, *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, s. 35

²⁶Bahriyeli, K., 2008, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Ülgen C. & Ongun C. (Ed) İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, s. 437

²⁷Çetintürk, s. 198.

²⁸Şahin 1998, s.223

C. Suçluluğun İspatındaki Zorluklar

Toplumun yapısında, ekonomi ve teknolojiye oluşan gelişmelerle birlikte suçların daha karmaşık bir hâl aldığı tartışmasızdır. Bu kapsamda suçların önlenmesi ile birlikte faillerin bulunması ve suçluluğunun ispat edilmesi de zorlaşmış durumdadır. Buna göre suçluluğun ispatı geçmiş zamanlara kıyasla daha masraflı olabilmekte, yargı merci bakımından daha fazla zaman ihtiyacı doğurmakta ve teknik imkânların kullanılması çerçevesinde delil araştırma ihtiyacını zorunlu hâle getirmektedir.²⁹

D. Süjelerle İlgili Nedenler

1. Yargı Aktörleri Bakımından

Uzlaşma müessesesi yargı aktörleri açısından değerlendirildiğinde ilk olarak iddia makamı olan savcılık kurumun iş yükünü hafifleteceği kuşkusuzdur. Şöyle ki; savcının, suç iddiasını aydınlatmak adına yapacağı çalışma ile harcayacağı zaman azalacak, diğer yandan aydınlatılamayan suçlar bakımından iddia makamı olan savcının toplum nezdinde itibar kaybı yaşamasının da önüne geçilecektir.

Savcı dışında yargılama makamı olan hâkimin de iş yükünün azalacağına kuşku yoktur. Öte yandan hâkimin davanın taraflarının kabul edeceği bir sonuca varması her zaman kolay değildir. Çoğu durumda hâkim tarafından verilen kararın, tarafların kanun yoluna başvurusu nedeniyle üst mahkemeye gitmesi gündeme gelmektedir; bu durumunda hâkimin ilk derece mahkemesinde davayı çözüme kavuşturamadığını söylemek mümkündür.

Tüm bu açıklamalarımızdan da anlaşılacağı üzere uzlaştırma ile birlikte hem ilk derece mahkemeleri hem de yüksek yargı açısından iş yükü azaltacaktır. Böylece mahkemelerin, diğer uyuşmazlıklara ayırabilecekleri zaman artacaktır. Uzlaşma, uyuşmazlıkların daha kısa sürede ve daha az masrafla çözülmesine imkân sağlayacaktır.³⁰

²⁹Şahin 1998, s.225

³⁰ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 35

2. Fail Bakımından

Klasik ceza adalet sisteminde fail, kanunlarda yer alan cezalandırmaya maruz kalmanın yanı sıra toplum tarafından da suçlu olarak kabul görülmektedir. Uzlaştırmada ise fail neden olduğu zararı karşılamaya çalışan bir birey olarak değerlendirilmekte ve toplum tarafından kendisine olumlu işler yapan bir kişi olarak bakılmaktadır.³¹Bu bakımdan değerlendirildiğinde uzlaşmanın fail açısından doğrudan etkileri olacağı tartışmasızdır.

Diğer yandan uzlaşma kurumunun uygulanması ile fail yargılama esnasında ile oluşabilecek stres, gerginlik gibi faktörlerden de kurtulmuş olacaktır.

Tüm bunlarla birlikte uzlaşma sonucunda ortaya çıkan sonuç, tarafların kendi iradesinin de etkili olduğu bir karar olacağından gerek failin gerekse mağdurun kabul edebileceği bir çözümde anlaşılmış olacaktır.

Öte yandan uzlaştırma sürecinde fail, eylemi nedeniyle mağdurda yarattığı etkiyi görebilecektir. Uzlaşma bir anlaşma ile sonuçlandığından, mağdur da tatmin olacaktır. Böylece, klâsik bir ceza muhakemesinin sonucundan tatmin olmayan mağdurun failden muhtemel intikam alma girişimlerinin de önüne geçilmektedir.³²

3. Mağdur Bakımından

Uzlaşma kurumunun uygulanması neticesinde mağdur bakımından klâsik ceza adalet sisteminde bir çığır açılmış olacağını söylemek mümkündür. Bu halde yargılamada merkeze konulan fail dışında mağdurun da varlığı kabul edilmiş olacak ve bu şekilde mağdurun hakları gözetilmiş olacaktır. Bir başka deyişle; uzlaşma ile mağdur süje olarak kabul edilmiş ve suçtan dolayı oluşan zararın uzlaşma ile telafisi yoluna gidilmiş olacaktır.³³Diğer yandan yukarıda da değindiğimiz üzere mağdurun, faille oluşabilecek husumetin önüne geçilerek, suç dolayısıyla bozulan ilişkilerin tamiri söz konusu olacaktır.

Diğer yandan taraflar uzlaşma boyunca ne şekilde bir çözüm istediklerini dile getirerek uzlaşmada aktif olarak yer almaktadırlar. Burada suçtan zarar gören mağdur, yapılacak

³¹ Çetintürk, s. 189

³² Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s.34

³³ Bahriyeli, s. 436

olan muhakeme sonucunda failin cezalandırılması ile kıyaslandığında daha fazla tatmin olacaktır. Öte yandan uzlaşma müzakereleri boyunca mağdurun cevabını ancak failin verebileceği soruları sorması ve failden alacağı cevaplar üzerine faille arasındaki o husumeti gidermesi fırsatı doğacak ve mağdur bu şekilde faille yüzleşecektir.

Görüldüğü üzere mağdur, uzlaşmayla eski sistemin aksine süreç içerisinde pasif olmak yerine aktif duruma gelmiş olacaktır. Bu sebeple yönlendirilen değil, yeni düzen ile artık aktif olduğundan süreci yönlendiren bir pozisyon kazanmaktadır. Mağdurun haksız eylem ile oluşan zararı kolay ve hızlı bir şekilde karşılanmaktadır. Böylece mağdur hukuk mahkemelerinde dava açma külfetinden de kurtulmuş olmaktadır.³⁴

4. Toplum Bakımından

Yapılacak olan uzlaşmayla birlikte uyuşmazlıklar daha kısa sürede sonuçlanacak, bununla birlikte adalete olan güven artacak, fail ile toplum arasında bütünlük ve güven sağlanacak, faille mağdur arasında husumet son bulacaktır. Uzlaşma sayesinde ceza infaz kurumlarının da olumsuz etkileri giderilmiş olacaktır.³⁵ Uzlaşma, anlaşmazlıkların mahkeme dışında, ama ceza adalet sistemi içerisinde mağdurun suçtan dolayı uğradığı zararı gidermek suretiyle toplumsal yarar sağlayan bir kurum olarak da kabul edilmiştir.

Uyuşmazlıkların çözümü failin mağdurla yapmış olduğu uzlaşma ile suçun faili bakımından cezanın önleme fonksiyonuna yardım ederken, mağdurun ve genel olarak kamunun yararlarının korunmasını da sağlar. Mağdur ve fail arasında meydana gelen anlaşmazlığı atanacak olan bir uzlaştırmacı aracılığı ile çözmek adaleti sağlamayı hedefleyen uzlaşma kurumunun asıl unsurunu, failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail ve mağdur arasında barışın tesisi oluşturmaktadır.

Uzlaşma kurumu ile fail ve mağdurun tekrar topluma kazandırılması toplum açısından son derece önemlidir. Toplumun mağdur ve failin husumeti nedeniyle dağılması toplumu zayıflatacağından işlenmiş olan bir suç nedeniyle bozulan ilişkilerin tamir edilmesi toplum içerisindeki bireylerinin tekrar birleşmesine katkıda bulunacaktır.³⁶Bu

³⁴ Çetintürk, s. 185

³⁵ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 34

³⁶ Çetintürk, s. 191

çerçevede uzlaşma kurumunun toplumun huzur ve barışına katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

Uzlaşma kurumu ile mahkemelerin biriken işlerini azaltıp, daha önemli davalara ve taraflara daha fazla zaman ayrılmasını sağlayıp, adaletin daha güvenilir bir şekilde ve gecikmeksizin tecelli etmesine, taraflar arasındaki anlaşmazlığın büyümeden, husumetler artmadan, her iki tarafın da kabul edebileceği bir şekilde sonuçlanmasını sağlayarak kamusal barışın kurulmasına önemli katkıda bulunmaktadır. Mağdur ve fail işinin uzmanı bir uzlaştırmacı yönetiminde bir araya geldiklerinde tarafların birbirlerini daha iyi tanıma fırsatı bulmaları, mağdurun kendini izah etme fırsatı bulduğu failin ise sorumlulukların farkına varıp özür dileme imkânı bulduğu bir ortam oluşmuş olacaktır.

IV. UZLAŞMANIN CEZA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ KARŞISINDAKİ DURUMU

Ceza hukuku, suç işleyen kişiye ceza müeyyidesi uygulamakla birlikte aynı zamanda suç işleyen kişiyi yeniden topluma kazandırmayı da amaçlamaktadır. Ceza hukukunun getirdiği bu kuralları ihlal edenleri cezalandırmak suretiyle toplumun bozulan barışını yeniden tesis etmeyi amaçlar. Günümüzde kabul gören bu düşünce suç işleyen kişinin bulunup cezalandırılması için gereken süre içerisinde toplumun barışını birey hak ve özgürlüklerini koruyan ilkeler uygulamaktadır.³⁷

Ceza muhakemesi hukukunun amacı maddi gerçeği ortaya çıkarırken, bireylerin haklarını gözeterek bu haklarına zarar gelmeden adaleti ve barışı sağlamaktır. Ceza muhakemesi hukuku bu gerçeği ortaya çıkarmak için suçtan zarar gören mağduru, suçu işleyen sanığı, suçun ortaya çıkmasında yararlanan tanık, bilirkişi ve toplumu koruyarak bunların zarar görmemesi için gerekli olan tüm tedbirleri almak zorundadır.³⁸ Bu yargılama yapılırken failin ceza hukuku ilkelerine göre yargılanması ve cezalandırılması gerekir. Bu kapsamda uzlaşma kurumunun ceza hukuku ilkeleriyle ilişkisini incelemek önem taşımaktadır.

³⁷Kunter&Yenisey, s.24 vd.; Özbek V. Ö., 2005, *Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi Yeni CMK' nın Anlamı*, İzmir, s. 51,52; Öztürk M. s.32;Gökcan&Kaymaz, s.82

³⁸Gökcan& Kaymaz, s.82

A. Adil Yargılanma Hakkı ve Uzlaşma

Adil yargılama hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6 maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin yanı sıra Anayasanın (AY) 36/1 maddesinde “*Herkes meşru vasıta yollarından faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia veya savunma olarak adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklinde ifade edilmiştir.

Diğer yandan CMK'nın 160/2 maddesinde de: “*Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür.*” düzenlemesine yer verilmiş olup bu maddede adil yargılanma hakkı çerçevesinde iddia makamının görevleri belirtilmiştir.

AİHS m. 6 ve AY m. 36/1'de düzenlenmiş bulunan adil yargılanma hakkını uzlaşma müessesesi ile birlikte değerlendiren bir görüşe göre, failin uzlaşma müessesesi ile uyuşmazlığın çözülmemesi durumunda yargılanmakta olduğu davada daha fazla ceza alabileceği korkusu ile uzlaşmaya yanaşması özgür iradesini kullanamayarak karar verme olasılığını arttırmaktadır.³⁹

Bizim de katıldığımız başka bir görüşe göre uzlaşma tarafların isteğine bağlı olduğundan taraflar bu haklarından uzlaşma gerçekleşene kadar her zaman vazgeçebilecektir. Bu halde anılan vazgeçme zorlama ve baskı olmadığı sürece adil yargılanma hakkına ve taraf iradelerin aykırılık teşkil etmeyecektir.⁴⁰

³⁹Arslan, S. & Mualla, B., 2008, *Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*, İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, S.1 , s.59,60

⁴⁰Gökcan& Kaymaz, s.87

B. Hak Arama Hürriyeti ve Uzlaşma

Hak arama hürriyeti mahkemeye başvurma ve hukukun üstünlüğü hukuk devleti olmanın en temel ve en önemli özelliklerinden birisidir.⁴¹ Hak arama hürriyetini düzenleyen AİHS'nin 6. maddesi uyarınca her bireyin tarafsız ve bağımsız mahkemeye erişim hakkı vardır. Bu hak AY 36. m ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 8. ve 10 maddelerinde düzenlenmiştir. Burada önemli olan tarafların feragat beyanlarının hukuki sonuçlarını anlama ve muhakeme etme gücüne sahip olmasıdır.

Hak arama hürriyeti ile uzlaşma kurumu birlikte değerlendirildiğinde ceza sistemimize göre gerçeğin ortaya çıkarılması uzlaşmaya kıyasla daha uzun bir yargılama safhası ile mümkün olacaktır. Bu halde taraflar arasında uzlaşma sağlanması durumunda mağdurun mağduriyeti giderilecek ve mağdur hakkına biran önce kavuşabilecektir. Uzlaşma kurumu ile hak arama hürriyetini kullanıldığından uzlaşma kurumunun hak arama ilkesi ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.

C. Adalete Ulaşma ve Uzlaşma

Yargı önünde bekleyen davalar ve yıllar süren yargılamalar toplumda adalete olan saygı ve güveni sarsmaktadır. Uzlaşma kurumu ile suçtan zarar gören mağdurun mağduriyetinin kısa sürede giderilmesi, suç işleyen failin suçunu kabullenip mağdurun mağduriyetini gidermek suretiyle anlaşma ile belirlenen yükümlülüğünü yerine getirmesi, adaletin kısa bir sürede tecelli etmesi ile toplumda adalete olan güvenin artmasını sağlayacaktır. Bu yolla uzlaşma kurumunun adalet ilkesi ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür.⁴²

D. Masumiyet Karinesi ve Uzlaşma

Masumiyet karinesi hukukun temel ilkelerinden olup AİHS 6/2 m. ve AY' nın 38/4 maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre bir kimse suçluluğu hükmen sabit oluncaya

⁴¹İnceoğlu, S., 2002, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılama Hakkı*, İstanbul s.105

⁴²Uzlaşma El Kitabı, s.34.

kadar, suçlu sayılamayacaktır. Aynı yönde düzenlemeye CMK'nın 2. maddesinde de yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere masumiyet karinesi uyarınca sanık, suç işlediği mahkeme tarafından verilen hükümle sabit oluncaya kadar masumdur. Bu kapsamda sanığın suçsuz olduğunu ispat etmek gibi bir zorunluluğu yoktur. Burada da genel ispat kuralı uyarınca iddia eden bu iddiasını ispatla yükümlüdür.

Taraflar karşılıklı anlaştıklarında (uzlaşırken) fail mağdurun mağduriyetini gidermekle suçlu olduğu sonucuna varılmamalıdır. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse bir trafik kazasında suçsuz olan fail kaza sonucu yaralanan kişinin mağduriyetini gidererek uzlaşma yoluna gitmiştir. Failin uzlaşma yoluna gitmesinde yapılan yargılamaların uzun sürmesi, bu yargılama için müdafî tutması gibi sebepleri saymak mümkün olacaktır. Bu halde yargılanması halinde aklanması muhtemel olan failin uzlaşma ile suçu kabul etmesi uzlaşma kurumunun masumiyet karinesini ihlal ettiği ileri süren görüşler vardır.⁴³

Bir başka görüşe göre ise failin yargılanmak suretiyle aklanma hakkından vazgeçmesi kendi hür iradesine dayandığı için failin uzlaşma yoluyla mağdurun mağduriyetini gidermesi masumiyet karinesinin ihlali anlamına gelmeyecektir.⁴⁴

Tüm bu açıklamalarımız çerçevesinde 5560 sayılı Kanun ile TCK m. 73/8'inyürürlükten kaldırılması, aynı kanunla değişik CMK m. 253 ile uzlaşma için failin işlediği suçu ikrar etmesi zorunluluğunun kaldırılmış olması ve yapılan uzlaşma müzakerelerinde açıklanan beyanların ileride delil olarak kullanılmaması nedeniyle uzlaşma kurumunun masumiyet karinesine aykırı olmadığı kanaatindeyiz.

E. Eşitlik İlkesi ve Uzlaşma

Eşitlik ilkesi AY'nin 10.maddesinde düzenlenmiştir; buna göre hiçbir ayırım yapılmaksızın tüm bireyler kanun önünde eşittir. Uzlaşma kurumunda, uzlaşma görüşmelerine hem mağdurun hem de failin çağırılması, faile ve mağdura aynı

⁴³ Arslan &Söğüt, s.61; Gökcan&Kaymaz, s.88

⁴⁴ Özbek V.,s.329

muamelenin yapılması, taraflara eşit sürelerin verilmesi, taraflara görüşlerini açıkça açıklama fırsatının verilmesi, fail ve mağdurun menfaatlerine en uygun anlaşma biçiminin belirlenmesi gerektiği göz önüne alındığında uzlaşma kurumunun eşitlik ilkesine uygun olduğunu söylemek mümkündür.⁴⁵

F. Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkesi ve Uzlaşma

Bağımsız ve tarafsız hâkim ilkesi ile kastedilen hâkimin objektif olarak, her türlü baskı ve görüşten bağımsız olarak karar vermesidir. Hâkimin taraflar karşısında herhangi bir menfaat bağı içerisinde olmaması, kişisel değer yargılarından sıyrılması ve duygusallığını bir kenara bırakması gerekliliğini ifade etmektedir.⁴⁶

5560 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce uzlaşmanın koşullarından biri, failin suçunu kabul etmiş olması idi. Suçunu kabul ederek, uzlaşma teklifini kabul etmiş olan fail bakımından uzlaşmanın herhangi bir sebeple sonuçsuz kalması halinde fail aleyhine bir durum oluşmakta, uzlaşmanın gerçekleşmemesi halinde geçilen yargılanma esnasında hâkimin bu ikrardan etkilenme olasılığı bulunmaktaydı. Ancak 5560 sayılı yasa ile ikrar zorunluluğu yasa metninden çıkarılmıştır. Böylelikle, tarafsızlık ilkesi bakımından önemli bir sorun ortadan kaldırılmıştır⁴⁷.

Tüm bunlarla birlikte kural olarak hâkimlerin bağımsız ve tarafsız olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Şöyle ki; hükmü veren hâkimin tarafsız ve bağımsız olduğunun denetlenmesi mümkün değildir. Uzlaşmanın hukuka uygun olması uzlaştırmacının bağımsız ve tarafsız davranmalarına bağlı olup aksi halde uzlaşma hukuka aykırı olacaktır. Bu halde hâkimlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesinin uzlaşma kurumunun ayrılmaz bir parçası olduğunu söylemek mümkündür.

G. Resen Araştırma ve Maddi Gerçeği Araştırma İlkeleri ile Uzlaşma

Resen araştırma ilkesi kural olarak savcı veya hâkimin maddi gerçeği ortaya çıkarmak için dava ile ilgili tüm lehe ve aleyhe delilleri araştırarak failin veya mağdurun delilleri

⁴⁵Öztürk, s. 156

⁴⁶Kunter&Yenisey, s.326-327; Gökcan&Kaymaz, s.91.

⁴⁷Şahin K. A., 2013, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma Kurumu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.33

getirmesini beklemeksizin kendiliğinden araştırma yapması ve delilleri toplaması anlamına gelmektedir. Fail veya mağdurun dosyaya sundukları deliller savcı ve hâkimin delil toplamasına engel teşkil etmemektedir⁴⁸.

Taraflar arasında uzlaşma olması halinde toplanan delillere gerek kalmadan uzlaşılan hususa göre karar verilmesi gerekmektedir. Bu nedenle uzlaşmanın resen araştırma ilkesine aykırı olduğuna dair görüşler bulunmaktadır.⁴⁹ Ancak çalışmamızın masumluk karanesi, eşitlik ilkesi, kamu davasının mecburiliği ilkelerinde yürüttüğümüz mantık doğrultusunda uzlaşma kurumunun resen araştırma ilkesi ile çelişmediği söylenebilir. Şöyle ki uzlaşma görüşmelerinde, fail ile mağdur kendi menfaatlerine en yakın sonuç üzerinde anlaşarak mutabık kalmaktadırlar. Dolayısıyla delillerin ikamesi ve değerlendirilmesi gibi bir safha söz konusu olmadığından uzlaşma kurumunun uygulanmasının resen araştırma ilkesine aykırı olduğundan bahsedilemeyecektir.

H. Aleniyet İlkesi ve Uzlaştırma

Aleniyet ilkesi, isteyen herkesin yapılmakta olan bir duruşmaya katılarak yargılamayı takip etmesi ve hükmün de açık şekilde yapılan bu duruşmada verilmesini ifade eder. Aleniyet ilkesi genel bir kural olmakla birlikte, ulusal güvenlik, küçüklerin ve özel yaşamın korunması, kamu düzeni gibi bazı durumlarda bu ilkenin kanuna uygun şekilde sınırlandırılması mümkündür.⁵⁰ Sınırlandırmaya ilişkin temel ilke CMK 182/2 maddesinde belirtilmiştir.

AİHS'nin 6/1. maddesi uyarınca davanın aleni bir şekilde yapılması ve hükmün de aleni bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Diğer yandan AY'nin 141/1. maddesinde duruşmaların herkese açık olarak yapılacağı açıkça ifade edilmiştir. CMK'da aleniyet ilkesi “duruşmanın açıklığı” başlıklı 182. maddede düzenlenmiştir.

Aleniyet ilkesinin uzlaşma kurumu ile bağlantısı bakımından farklı iki görüş mevcuttur. Birinci görüşe göre, uzlaşmanın duruşma dışında gerçekleşmesi durumunda aleniyet ilkesi ihlal edilmiş olmaktadır. Uzlaşma kural olarak soruşturma esnasında savcının

⁴⁸Gökcan& Kaymaz s.94-95

⁴⁹Gökcan& Kaymaz s.94-95

⁵⁰İnceoğlu,s.353

teklifi üzerine başlatıldığından ve soruşturma esnasında gizlilik esas olduğundan uzlaşma görüşmeleri aleniyet ilkesini ihlal eder nitelik taşımaktadır.⁵¹

Diğer görüşe göre, aleniyet sadece duruşmada sağlanması gereken bir ilkedir. Duruşma dışında, soruşturma safhasında yapılacak uzlaşma görüşmeleri aleniyet ilkesini ihlal etmeyecektir. Uzlaşma görüşmeleri muhakemenin zorunlu bir unsuru değildir. Bu nedenle duruşmaya ait işlemler bakımından aleniyet ilkesinin koşullarının sağlanması yeterlidir.⁵²

Kanımızca, uzlaşma ile ceza muhakemesinden beklenen kamu yararı sağlanacağından ve tarafların anlaşması ile yapılacak uzlaşma şeffaf bir ortamda ve tarafların özgür iradeleri ile gerçekleşmiş olacağından uzlaşma kurumu aleniyet ilkesi ile uyumludur.

İ. Kusur Sorumluluğu ve Cezanın Şahsiliği İlkesi İle Uzlaşma

AY'nin 38. maddesinde düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliğine ilişkin ilkeye, TCK'nın 20. maddesinin birinci fıkrasında da yer verilmiştir. Bu kural gereği kişi sadece kendi işlediği suçtan dolayı cezalandırılır. Diğer yandan TCK 37 vd. maddelerine göre bir başkasının suçuna iştirak eden kimse de cezalandırılır.

Uzlaşma sürecinde ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ihlal edilmemesi bakımından uzlaşma görüşmelerinde failin bizzat kendisinin bulunması gerekir. Bu yolla failin özgür iradesi çerçevesinde uzlaşma sağlanır; diğer taraftan fail pişmanlığını da bu görüşmelerde bizzat dile getirebilir. Tüm bu nedenlerde suçun şahsiliği ilkesi çerçevesinde failin bizzat kendisinin uzlaşma görüşmelerine katılması gerekir. Öte yandan uzlaşma görüşmelerine fail yerine müdafinin katılması yoluyla uzlaşmanın sağlandığı hallerde fail yerine üçüncü bir kimse sorumluluk üstlenmiş olacağından bu durumun ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi ile örtüşmeyeceğini söylemek mümkündür.⁵³

⁵¹ Şahin, s.247; Ildır, s.49

⁵² Özbek V. Ö., 1999,*Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, (Kısaltma: Özbek V.) s.328; Gökcan&Kaymaz, s.90.

⁵³ Çetintürk, s.404-405

Diğer yandan kusur sorumluluğu esasına dayanan ceza hukukunda, kişi ancak kusurlu olması koşuluyla ve kusuru oranında sorumlu olmaktadır. Oysa uzlaşma hâlinde kusur ile ceza arasındaki orantı dikkate alınmamakta, pişmanlığa ve kusura değil failin ikrarına önem verilmektedir. Eğer sanık suçsuz ise uzlaşılan ceza yüksek, isnat edilen suç gerçekten işlemiş ise bu durumda da az olacaktır. Her iki halde de kanun koyucunun iradesine aykırı davranılmış olur⁵⁴. Bu nedenle uzlaşma kurumunun kusur sorumluluğu ilkesi ile uyumlu olduğunu söylemek güçtür.

J. Cezanın Bireyselleştirilmesi İlkesi ve Uzlaşma

Çağdaş ceza hukuku kapsamında bireyselleştirme ilkesi temelinde mağduriyetin giderilmesini zorunlu kılmaktadır. Buna göre uzlaşma, cezaların bireyselleştirilmesi ilkesine uygun bir süreçtir

Diğer yandan uzlaşma sürecinde failin sosyal yaşantısı ve ekonomik durumunun değerlendirilmesi de her fail açısından aynı eyleme yönelik farklı değerlendirilmeleri beraberinde getirecektir. Mağdurun, failin, her iki tarafın ailelerinin uzlaştırma sürecine bireysel olarak katılımı taraflara uygun çözümler bulunmasına yardımcı olacaktır. Uzlaşma hem failin ailesinin hem de bir sosyal çalışmacının desteği çerçevesinde sağlanacağından⁵⁵ aslında failin dikkate alındığı bir sistemin kabul edildiğini gösterir. Bu husus da temelde cezanın bireyselleştirilmesi ilkesi bakımından uzlaşma kurumu ile paralel bir ilerleme kaydeder.

K. Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Uzlaşma

Makul bir sürede yargılanma hakkı, adil yargılanma hakkı içerisinde yer alan ve soruşturma aşamasından kanun yolları aşamasına kadar yargılamayı bir bütün olarak kapsamına alan bir ilkedir.⁵⁶ AİHM kararında söz konusu ilke şu şekilde izah edilmiştir: *“...tüm hak arayanlar için geçerli olan bu hükmün amacı, bu kişileri yargılama işlemlerinin sürüncemede kalmasına karşı korumak ve özellikle ceza davalarında suçlanan kişinin uzun süre davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasını*

⁵⁴Şahin, C.,1998, *Ceza muhakemesinde uzlaşma*, SÜHFD, Prof Dr. Süleyman Arslan’a Armağanı, C:6, S. 1-2, s.253

⁵⁵Çetintürk s. 194

⁵⁶İnceoğlu, s.356

önlemektir. Bu nedenlerle uzlaşmanın makul sürede yargılanma hakkı ve ilkesinin hizmetinde olduğu ifade edilmelidir.⁵⁷

⁵⁷Gökcan& Kaymaz, s.93; Ildır. s.52

İKİNCİ BÖLÜM

UZLAŞMANIN KOŞULLARI

I. UZLAŞMANIN KOŞULLARI

CMK'nın 253.Maddesinde fail ve mağdurun uzlaşma yoluna başvurabilmesine ilişkin şartlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.⁵⁸

- A- Suçun uzlaşma kapsamında bulunması,
- B- Muhakeme ve cezalandırma şartlarının varlığı (fiilin kovuşturulabilir olması),
- C- Mağdurun gerçek kişi veya tüzel kişi olması,
- D- Şikâyeteye tâbi suçlar açısından mağdurun şikâyetçi olması,
- E- Uzlaşmanın yetkili kimse tarafından yapılması,
- F- Zararın giderilmesi konusunda anlaşmaya varılması,
- G- Edimin uzlaşmaya uygun olarak giderilmesi⁵⁹

A. Suçun Uzlaşma Kapsamında Olması

Uzlaşma hükümlerine tabi olan suçların hangileri olduğu CMK'nın 253 maddesinde belirtilmiştir. Yapılacak olan soruşturma ve kovuşturması şikâyeteye tabi olan suçlar ile suçun şikâyeteye tabi olup olmadığına bakılmaksızın TCK'nın taksirle yaralama (m.89), kasten yaralama (3. fıkra hariç m.86,m.88), konut dokunulmazlığının ihlali (m.116),

⁵⁸Yurtcan, E., 2015, *Ceza Muhakemesi Şerhi*, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, s.1218. İstanbul ,s.723; Öztürk B., & Erdem, M. R., 2008, *Uygulamalı Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12 Baskı, Ankara, s. 1124 vd; Yaşar O., 2005, *Uygulamalı ve Yorumlu 5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara, s.1127; Arslan, Ç. & Azizoğlu, B., 2004, *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara, s. 263-264; Çolak, H., 2006, *Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda cezai uyumsuzlukların alternatif çözüm yolu olarak uzlaşma*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.62, s.149; Hafizoğulları, Z., 2006, *5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi*, Ankara Barosu Dergisi, S.3; Albayrak M., 2007, *Son düzenlemeler ışığında uzlaşma kurumu üzerine düşünceler*, Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 2, S.10, s.45; Yıldırım, Z., 2007, *Türk ceza hukukunda uzlaşma*, Legal Hukuk Dergisi, s.49; Özbek M. Uzlaştırma, s.308; Gökcan&Kaymaz, s .99

⁵⁹ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 36, Özbek, s. 763

çocuğun kaçırılması ve alı koyulması (m.234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki belgeler (4. fıkra hariç m.239) uzlaşmaya tabi suçlar içerisine girmektedir. Bununla beraber soruşturma ve kovuşturması şikâyete tabi suçlar dışında kalan fakat başkaca kanunlarda yer alan suçlarla alakalı olarak uzlaşma hükümlerinin uygulanması için kanunda uzlaşma ile ilgili açık hüküm olması gerekmektedir.⁶⁰

1. Şikâyete Bağlı Suçlar

5560 sayılı kanunda değişiklik yapılmadan önce uzlaşma kurumu sadece şikâyete bağlı suçlar açısından öngörülen bir usul iken değişiklik sonrası TCK'da düzenlenen şikâyete tabi olan suçlar, ceza miktarı veya suçun niteliği dikkate alınmaksızın uzlaşma hükümleri kapsamına alınmıştır.

Anılan kapsamda şikâyete bağlı suçlar bakımından kısa bir açıklama yapılmasında fayda vardır; şikâyete bağlı suçlarda suçtan zarar gören kişi veya kişilerin geçerli bir şikâyette bulunması kovuşturmanın ön şartıdır. Bu kapsamda ifade edilmelidir ki soruşturulması şikâyete bağlı suçun, genel veya özel ceza kanunlarında yer almasının herhangi bir önemi bulunmamaktadır.

Örnek teşkil etmesi bakımından TCK'da yer verilen takibi şikâyete tabi suçlar şu şekilde sıralanabilir. Basit yaralama (m.86), taksirle yaralama (m.89), cinsel taciz (m.105), tehdit (m.106), konut dokunulmazlığının ihlali (m.116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (m.117), kişilerin huzur ve sükûnunu bozma (m.123), hakaret (m.125), kişinin hatırasına hakaret (m.130-131), haberleşmenin gizliliğini ihlal (m.132), özel hayatın gizliliğini ihlal (m.134), basit hırsızlık (m.144), kullanma hırsızlığı (m.146), mala zarar verme (m.151), güveni kötüye kullanma (m.155), bedelsiz senedi kullanma (m.156), kaybolmuş veya hata sonucu ele geçmiş eşya üzerinde tasarruf (m.160), açığa imzanın kötüye kullanılması (m.209), aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (m.233) ve sırrın açıklanmasıdır.⁶¹ (m.239)

Bunların yanında uzlaşmanın koşulları arasında sayılan ve şikâyete tabi olan suçlarda şikâyetin usulüne uygun şekilde gerçekleşmiş olması gerekmektedir.⁶² Cumhuriyet

⁶⁰ Özbek, s.764

⁶¹ Metiner, H. & Koç, E. A., 2008, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, II Cilt, Ankara, s. 452

⁶² Özbek M.S, s. 764

savcısı ya da hâkim, şüpheli veya sanığa uzlaşmak isteyip istemediğini sormadan önce şikâyetin usulüne uygun yapıp yapılmadığını kontrol etmelidir. Diğer yandan suçun kovuşturma aşamasında uzlaşmaya tabi olduğu anlaşılır ise mağdur şikâyetten vazgeçmediği takdirde bu aşamada da uzlaşma söz konusu olabilir.⁶³

2. Kanun Koyucu Tarafından Kanunda Özel Olarak Belirtilen Suçlar

CMK'da 5560 sayılı kanun ile yapılan yeni düzenleme ile uzlaşmanın kapsamının belirlenmesinde şikâyete bağlı suçların yanında, birtakım suçlar da uzlaşma kapsamına alınmıştır. CMK m. 253/1-b maddesiyle uzlaştırma kapsamına dâhil edilen suçlar: Kasten yaralama (3. fıkra hariç TCK m. 86, m. 88), taksirle yaralama (TCK m. 89), konut dokunulmazlığının ihlali (TCK m. 116), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (TCK m. 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (4. fıkra hariç, TCK m. 239) suçlarıdır.

Kanun koyucu tarafından yapılan bu değişiklik uzlaşmanın uygulanabileceği suç kategorisini genişlettiğinden kanaatimizce uzlaşma müessesinin yukarıda saydığımız faydalarının etki alanı da artacaktır. Bu nedenle anılan düzenleme son derece isabetlidir.

Her ne kadar kanun koyucu tarafından olumlu hareket edilerek uzlaşma kapsamı genişlemiş ise de, toplum açısından gözetilebilecek faydaları ve işlenen suçun tarafları bakımından bu düzenlemeler yetersizdir.⁶⁴ Örneğin, mala karşı işlenen suçlar nitelikleri itibarıyla uzlaşmanın uygulanmasına uygun olup bu suçların uzlaştırma kapsamına alınması doğru olacaktır.

Diğer yandan belirtilmelidir ki TCK m. 86/1-2'de düzenlenen kasten yaralama suçu, herhangi bir üçüncü şahsa karşı işlendiği takdirde uzlaştırma kapsamında olmasına rağmen TCK'nın 86/3-a maddesinde sayılan yakınlarla karşı işlendiği takdirde uzlaştırma kapsamında değildir. Şöyle ki anılan suçun TCK'nın 86/3-a maddesinde sayılan yakınlarla karşı işlenmesi ağırlaştırıcı sebeptir ve bu durumda söz konusu suç resen kovuşturulmaktadır.

⁶³Centel&/ Zafer, s.452

⁶⁴Çetintürk, s. 479

3. Şikâyeteye Bağlı Olmasına Rağmen Uzlaşma Kapsamı Dışında Kalan Suçlar

Yukarıda uzlaşma kapsamındaki şikâyeteye bağlı suçlar ile şikâyeteye bağlı olmayan suçlara ilişkin yapılan açıklamanın ardından şikâyeteye bağlı olmasına rağmen uzlaştırma kapsamına alınmayan suçlara değinilmesi gerekmektedir. CMK madde 253/3 maddesi uyarınca soruşturma ve kovuşturması şikâyeteye tabi olsa bile etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlarda uzlaştırmaya gidilemez.⁶⁵

Bu noktada ifade edilmelidir ki CMK madde 253/3'teki düzenleme 19.12.2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı kanun ile getirilmiştir. Dolayısıyla şikâyeteye tabi olup 19.12.2006 tarihinden önce işlenen suçlar, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen veya cinsel dokunulmazlığa yönelik suçlardan olsa dahi, TCK madde 7/2'de düzenlenen lehe uygulama ilkesi uyarınca bu suçlarda uzlaştırma kurumunun uygulanması mümkündür.⁶⁶

Yukarıda da değindiğimiz üzere cinsel dokunulmazlığa karşı olan suçlarda, suç şikâyeteye tabi olsa da uzlaşma hükümleri uygulanmaz. Özellikle küçük şehirlerde, köylerde ve kapalı toplum kurallarının hâkim olduğu çevrelerde, kamu davası yoluyla olayın duyulmasını önüne geçilmesi, aile şerefini koruma adına mağdur kız çocuğunun ya da kadının uzlaşmaya aileleri tarafından zorlanabilmesi olası gözükmektedir. Bu anlamda cinsel suçların uzlaşma kapsamına alınmaması, yerinde bir düzenleme olarak görülmüştür.⁶⁷

Diğer yandan etkin pişmanlık hükümlerine tabi suçlar açısından olaya bakıldığında, paydaş veya elbirliği ile malik olunan mal üzerinde hırsızlık (TCK m.144/1-a), bir hukuki ilişkiye dayanan alacağın tahsil amacıyla hırsızlık (TCK m.144/1-b), kullanma hırsızlığı (TCK m.146), mala zarar verme (TCK m.151), güveni kötüye kullanma (TCK m.155) suçlarının aynı zamanda şikâyeteye bağlı oldukları görülmektedir.

Ayrıca 9 Ağustos 2016 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6728 sayılı yasa ile Çekin karşılıksız çıkmasına sebebiyet verenler için hamilin şikayeti

⁶⁵ CMK, m 253/3

⁶⁶ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 37-38; Arslan &Söğüt, s. 115-116

⁶⁷ Çetin, s.18

üzerine her bir çekle ilgili olarak, binbeşyüz güne kadar “Adli Para Cezası” verilecek. Bu suç nedeniyle ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanmayacaktır.

Doktrinde etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlarda uzlaştırma imkânını ortadan kaldıran CMK m. 253/3’ün isabetli olup olmadığı konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre uzlaştırmaya uygun bazı suçlarda etkin pişmanlık hükümlerine yer verilmesine rağmen bu suçlarda uzlaştırmaya gidilememesi doğru olmamıştır.⁶⁸

Diğer bir görüşe göre etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı ve şikâyeteye bağlı olan suçlarda kamu yararı ve mağdur-fail hakları bakımından uzlaşma hükümlerinin uygulanması gerekir. Etkin pişmanlık ve uzlaşma birbirinden tamamen farklı kurumlar olup her iki kuruma aynı anda işlerlik tanınmasının anılan kurumların etkinliklerini daha da arttıracaktır.

Nuhoğlu, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulandığı mala zarar verme suçunda kanun koyucunun bu suçlarda etkin pişmanlığın cezasızlık sebebi mi yoksa cezada indirim sebebi mi olduğuna dikkat etmediğini eleştirmiştir. Buna göre etkin pişmanlık hükümlerinin şahsi cezasızlık hâli olarak uygulandığı durumlarda zaten hukukî barışın sağlanmış olduğu, bu hâllerde uzlaşmanın hukukî neticelerinin de doğmuş olduğu görülmektedir.⁶⁹

B. Uzlaşma Kapsamı Dışında Olan Bir Şuç İşlemek Amacıyla Uzlaşma Kapsamında Olan Bir Şuçun İşlenmesi

Yönetmeliğin 7. maddesinin dördüncü fıkrasındaki hüküm ile uzlaşma hükümlerine tabi olan bir suçun uzlaştırma kapsamına girmeyen bir başka suç ile birlikte işlenmiş olması durumunda, uzlaşma hükümlerinin uygulanamayacağı düzenlenmiştir. 5918 sayılı TCK ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 8. maddesi ile CMK’nın 253. maddesinin 3.fıkrasına eklenen cümle ile Yönetmelikle paralel bir düzenleme yapılmıştır.

⁶⁸ Özbek, M., 2007, *Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan değişiklikler çerçevesinde mağdur fail uzlaştırmasının usul ve esasları*, AÜHFD, C.56, S. 4 , s. 157

⁶⁹ Nuhoğlu, A., 2010, *Uzlaşma Bakımından Şikâyeteye Bağlı Suçlar*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.92

Çetintürk, uzlaştırmamanın, mağdur, fail ile toplum üzerindeki faydaları dikkate alındığında ve konuya uzlaştırmamanın amacı noktasından bakıldığında bu şekilde bir sınırlamaya gerek olmadığını⁷⁰ desteklemiştir.

Kanaatimizce Türk ceza yargılaması sistemindeki ağır iş yükü, hâkim, savcı ve personel yetersizliği, yargılamanın makul sürede tamamlanması ilkesi dikkate alındığında bu neviden karma nitelikteki bir suçun uzlaşma hükümlerine tabi olmayan bir suç ile birlikte işlenmesi ya da uzlaşma kapsamında kalan bir suçun uzlaşma kapsamına girmeyen bir suçun işlenmesi amacıyla işlenmesi hâlinde artık uzlaşma kurumunun uygulanmaması gerekir.

Aksi bir görüş geniş kapsamlı suçlarda hâkim ve savcılar açısından özellikle uzlaşma hükümlerinin uygulanmadığı diğer suçların da olduğu yargı ya da soruşturma faaliyetine ilişkin dosyalarda her defasında bir de uzlaşma hükümlerinin uygulanıp uygulanmadığının ve koşulların yerine getirilip getirilmediğinin kontrol edilmesini gerektirecektir. Bu durumda yapılacak işlemler soruşturma ya da yargılama faaliyetine ek bir iş yükü getirecektir. Bu şekilde yasal düzenlemenin pratik amaca hizmet ettiğini, mevcut yasal düzenlemenin aynen korunması gerektiğini düşünmekle beraber uzlaşma kapsamına girebilecek suçların çeşitlendirilmesinde ya da genişletilmesinde fayda olacağını düşünmekteyiz.

C. Muhakeme ve Cezalandırma Şartlarının Varlığı

Uzlaşma müessesesinin uygulanabilir olması için suçun soruşturulabilir ve kovuşturulabilir olması gerekmektedir. Burada yapılacak eylemin kovuşturulabilir olmasındaki amaç, muhakeme şartlarının (şikâyet, talep, karar, fiil ehliyeti) somut olayda bulunmasıdır. Örneğin şikâyet, şikâyete tabi olan suçlarda soruşturma ve kovuşturma açısından zorunludur. Şikâyet gerçekleşmeden kural olarak şüpheli yakalanamaz ve isnat teşkil eden işlemler yapılamaz.⁷¹

Diğer yandan bir eylemin soruşturulabilmesi uzlaşma kurumunun uygulamasında tek başına yeterli değildir. Ayrıca kişilerin ceza ehliyetinin bulunması gerekmektedir.

⁷⁰Çetintürk, s. 485

⁷¹Kaymaz&Gökcan, s. 104

Örneğin TCK m.31/1 uyarınca,⁷²on iki yaşından küçükler için cezasızlık sebebi söz konusu olacağından uzlaşmaya gidilmesi söz konusu değildir. Bununla beraber failin, sağır ve dilsiz olması (TCK m.33), akıl hastası (TCK m.32) olması durumunda failin cezai ehliyeti olmadığı tespit edilirse suça konu eyleminden dolayı da ceza verilemeyecektir. Burada sayılan kişilere failin cezai ehliyeti olmadığı tespit edilirse ceza verilemeyeceğinden bu suçların uzlaşmaya tabi olması mümkün olmayacaktır.⁷³

D. Mağdurun Gerçek Kişi veya Özel Hukuk Tüzel Kişisi Olması

CMK'nın 253/1 maddesi uyarınca şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişininin uzlaştırılması girişiminde bulunulabilecektir. Bu kapsamda suçtan zarar görenin kamu hukuk tüzel kişisi olması durumunda fiil uzlaştırma kapsamında bulunsu dahi uzlaştırma hükümleri uygulanmayacaktır.⁷⁴ Burada suçtan mağdur olan konusu suç teşkil eden fiile maruz kalan kişidir. İşlenmiş olan suçtan zarar gören kişi ise, konusu suç teşkil eden fiil ile hak veya menfaati zarar gören kişidir. Mağdur aynı zamanda suçtan zarar gören kişidir.⁷⁵

E. Şikâyet Tabi Suçlar Bakımından Şikâyet Koşulu

Şikâyet, soruşturması ve kovuşturması şikâyete bağlı bir fiilden dolayı, şikâyete yetkili kişinin, süresi içinde yazılı olarak, yetkili mercilerden birine ilgili fiil hakkında kovuşturma yapılmasını istemesidir.⁷⁶ Şikâyet TCK'nın 73. maddesi ile CMK'nın 158. maddesinde düzenlenmiştir. Suçtan zarar görenin kişinin, suçun soruşturulması ve failin cezalandırılması konusundaki iradenin yetkili mercilere açıklanması suretiyle yapılır. CMK'nın 223/8. maddesinde soruşturma veya kovuşturma şartından bahsedilmiştir. Şikâyete tabi Bir suç hakkında şikâyette bulunulmaması halinde soruşturmanın devam ettirilebilmesi mümkün değildir. Şikâyet muhakeme şartı olduğundan, mağdur kolluktaki ifadesinde açıkça şikâyetçi olmadığını ifade etmişse artık uzlaşma olanağı

⁷²TCK Madde 31:

1-Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.

⁷³Uğur, H., 2010, *Suçta sürüklenen ve suç mağduru çocuklarda uzlaşma*, THD, s.43

⁷⁴Öztürk Yavuz, 2010, *Uygulayıcı bakışı ile uzlaşma*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.1; Balo Y. S.,2005, *Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 379; Arslan &Söğüt, s.124; Kaymaz&Gökcan, s. 106

⁷⁵Yıldız, A. K., 2005, *Uzlaşma Şikâyet İlişkisi* Yenisey Feridun, (Ed), İstanbul: Arıkan Yayınları s.264; Kaymaz&Gökcan, s. 107

⁷⁶Öztürk/Erdem, s.90

ortadan kalkmış olacaktır. Uzlaşma kurumunun işleyebilmesi için şikâyet tabi suçlar bakımından şikâyetin varlığı şarttır.

1. Şikâyet Kavramı

Şikâyetle bağlı olan bir eylemden dolayı zarar gören kişinin, altı aylık süresi içerisinde yazılı veya sözlü olarak⁷⁷ şikâyet hakkına sahip kişinin yetkili mercie başvurarak suça konu eylem üzerinde şikâyet beyanını ortaya koymasısıdır. Bu yapılan eylem hakkında kovuşturma yapılmasını istenmesine şikâyet denir.⁷⁸ Ceza kanunlarında düzenlenen suçların küçük bir kısmının soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı tutulmamıştır. Bir suçun soruşturulması ve kovuşturulmasının şikâyetle bağlı olması, bu suçun nitelikli hâllerinin şikâyetle bağlı olduğunu anlamına gelmez.

Burada suça konu şikâyet yazılı olabileceği gibi sözlü de olabilir. Fakat sözlü olan şikâyetlerin tutanağa geçirilmek kaydı ile yazılı hâle getirilmesi gerekmektedir.⁷⁹ Tutanakta önemli olan “şikâyetçiyim, davacıyım, cezalandırmasını istiyorum” gibi ifadelerin bulunması şikâyetçinin şikâyeti anlamına gelmektedir. Şikâyetle şikâyet hakkına sahip kişinin failleri bildiremeye bile şikâyetle konu fiili anlatması yeterlidir.

Şikâyet hakkı kişinin hür iradesi ile verebileceği bir karardır. Bu sebeple kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Kural olarak şikâyet hakkı kişiye miras yoluyla geçmez.⁸⁰ Fakat burada şikâyetle şikâyet hakkına sahip kişinin veya onun temsilcisinin avukatı da kullanabilir.⁸¹ Aynı suçtan dolayı birden fazla mağdurun bulunması halinde her mağdur bir birinden bağımsız şikâyet hakkını kullanabilir. Tüzel kişilere yönelik bir suç işlenmesi halinde ise şikâyet yetkisi o tüzel kişiliğin yetkili birimlerince yapılacaktır.

⁷⁷CMK m. 158/5

⁷⁸Özbek, s. 124; Metiner ve Koç, s. 2105

⁷⁹Sezer, A., 2006, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı suçlar ve uzlaşma, THD,s.47-48; Bakıcı, s. 1559

⁸⁰ Ancak istisnai haller mevcuttur: Mağdurun şikâyet edemeden ölmesi veya suçun ölmüş olan kişinin hatırasına karşı işlenmiş olması halinde ölenin ikinci dereceye kadar üst soy ve alt soyu, eş ve kardeşlerinin şikâyetle bulunma hakları mevcuttur. Öztürk&Erdem, s.152.

⁸¹Yenisey F., Nuhoğlu A., 2015, Ceza Muhakemesi Hukuku, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi, s.178; Gökcan&Kaymaz, s.111.

a. Küçükler Bakımından Şikâyet

TCK'nın 31. maddesinde 12 yaşın altındaki küçüklerin cezai sorumluluklarının olmadığı, 12 yaşından büyük 15 yaşından küçük çocukların ise *“işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneğinin varlığı halinde”*⁸²cezalandırılacakları, ancak cezalarında indirim yapılacağı hüküm altına alınmıştır. İşlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama ve bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği yok ise, 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olan küçüğün cezai sorumluluğu olmayacaktır. 15 yaşını doldurmuş, fakat 18 yaşını henüz doldurmamış küçükler bakımından ise, davranışlarını yönlendirebilme yeteneğine bakılmaksızın cezalarında indirim yoluna gidilmektedir.

Diğer yandan MK 16/1. m göre⁸³, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin karşılıksız kazanma ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada yasal temsilcinin rızası gerekli değildir. 12 yaşından büyük 15 yaşından küçük olan kişiler bakımından temyiz kudretleri var ise şikâyet haklarının da var olduğu kabul edilmelidir. Diğer yandan 15 yaşından küçük olanların temyiz kudretlerini ortadan kaldıran bir hal olmadıkça şikâyet haklarının mevcut olduğu kabul edilmektedir.⁸⁴

Anlam ve isteme yeteneği olmayan, yani mümeyyiz olmayan küçüklerin şikâyet etme yetkileri bulunmamaktadır. Bu husus küçüklere şikâyet yetkisi tanınmasındaki gerekçe ile uyumlu görünmemektedir.⁸⁵ Bu durumda küçükler adına şikâyet yetkisi kanuni temsilcileri tarafından kullanılacak olup burada şikâyet hakkının sahibi küçük olmakla beraber yasal temsilcisi onun adına hareket etmektedir.

⁸² TCK m.31/2

⁸³ MK Madde 16:

Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar.

⁸⁴ Özbek V. s.636; Yıldız, s.265; Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s.284; Yargıtay da bu yönde kararlar vermiştir. Örneğin: “ Mümeyyiz küçükler, kanuni mümessillerinin rızası olsun olmasın doğrudan doğruya şahıslarına karşı işlenmiş suçlardan şikâyet hakkına sahiptir. 15 yaşını bitirmeyen küçüklerin şikâyetinin geçerli sayılması ancak mümeyyiz olduklarının raporla saptanmasına bağlıdır. Yarg. 5.CD. 2003/6183E., 2004/7208K. 09.11.2004, Gökcan& Kaymaz, s.114

⁸⁵ Kunter/ Yenisey/Nuhoğlu, s.285; Gökcan& Kaymaz, s.114.

b. Kanuni Temsilcisi ile Küçüğün Menfaatinin Çatışması Halinde Şikâyet

Kanuni temsilci ile suçun mağduru olan küçüğün menfaatlerinin çatışması halinde kanuni temsilci suçun mağduru durumunda olan küçük adına şikâyet hakkını kullanamayacaktır. Yargıtay içtihatlarına göre bu durumda küçüğe kayyım atanması gerekmektedir.⁸⁶ Yargıtay, soruşturma safhasında şikâyet hakkının kullanılması noktasında mümeyyiz küçüğün irade beyanına önem vermektedir. Bu aşamada mümeyyiz küçük, şikâyetçi olmadığını beyan eder ise bu beyanla yetinilecektir.

Fakat mümeyyiz küçük şikâyet konusunda suskun kalırsa velayet hakkı sahibi olan velinin beyanı esas alınmaktadır.⁸⁷ Yargıtay, 15 yaşından küçüklerin mümeyyiz olduklarının raporla belirlenmesini istemektedir.⁸⁸ Alınacak rapor sonucunda mümeyyiz oldukları anlaşılır ise, şikâyet haklarını bizzat kullanmaları gerekecektir. Aksi halde bu hakkın kullanılması bakımından küçüğün kanuni temsilcilerine gidilmektedir. Diğer yandan Yasa gereği fiilin işlendiği sırada 18 yaşından küçük olanların, yargılama sırasında 18 yaşını doldurmaları halinde şikâyet haklarını bizzat kullanmaları gerekecektir.⁸⁹

2. Şikâyetin Hukuksal Niteliği

Şikâyet bir muhakeme şartıdır. Muhakeme şartı gerçekleşmeden davaya bakma imkânı bulunmamaktadır. Şikâyetin bir taraftan ceza davasının açılmasına imkân sağladığından ceza muhakemesi hukukunu, bir yandan da failin cezalandırılmasını sağladığı için ceza hukukunu ilgilendiren iki yönünün bulunduğu değerlendirilmiştir.⁹⁰ Bununla beraber, şikâyet kurumu maddi ceza hukukuna ilişkin bir kurum olmayıp ceza muhakemesi hukukuna ilişkin bir düzenleme olarak değerlendirilmiştir.

⁸⁶ “Mağdurun sanıkların müşterek çocukları olduğu ve sanık Meryem’in, su ısıtmakta kullandıkları elektrik kablosu ile mağduru, doktor raporunda belirtilen şekilde basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte yaraladığı mahkemenin kabulünde olmasına rağmen mağdur ile sanıklar arasında suç-eylem bağı yönünden menfaat çatışması bulunduğundan, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 16, 426/2. maddeleri gereğince mağdura kayyım atanması ve şikâyet konusunun bu surette tespiti ile yargılamaya devam edilmesi gerekirken, yanılğı ile yazılı şekilde karar verilmesi yasaya aykırıdır.” Yarg. 2.CD.8.2.2007, 9044/1736. Benzer yönde kararlar: Yarg. 2.CD. 24169/30095, 20.12.2005; Yarg. 2.CD.22750/29435, 15.12.2005, Gökcan& Kaymaz, s.11

⁸⁷Yarg. 9. CD. 2006/1108-2631, 10.5.2006, Gökcan& Kaymaz, s.116, dipnot. 38

⁸⁸Yarg. 2. CD. 2006/10943-8813, 1.5.2006; Yarg. 5. CD. 2006/4358-3112, 2.3.2006; Yarg. 5. CD. 2003/6183E, 2004/7208K., 09/11/2004 , Gökcan& Kaymaz, s.117, dn.40

⁸⁹Yarg. 2.CD. 2006/2743-1274; 06.02.2006, Gökcan& Kaymaz, s.117, dn.41

⁹⁰Nuhoğlu, A.. s.91

Şikâyet, suçun ortaya çıkması bakımından gerekli bir şart olmadığı gibi, bir fiilin şikâyet edilmesi de doğrudan o fiilden dolayı kişinin cezalandırılması anlamına gelmemektedir. Şikâyet şartının gerçekleşmesi, esas olarak suç oluşturduğu iddia olunan fiil ya da eylem dolayısıyla bir soruşturmaya ve kovuşturmaya olanak tanıdığı ifade edilmiştir.⁹¹

3. Şikâyet Süresi

Kural olarak şikâyet süresi TCK m. 73/1 maddesinde 6 ay olarak kabul edilmiştir. 6 aylık süre suçtan zarar görenin suça konu fiili ve faili öğrendiği tarihten başlar. Yargıtay’a göre bu süre bir zamanaşımı süresi değil hak düşürücü süredir.

Diğer yandan TCK 73/1 maddesinde yalnızca suça konu fiilin değil failin de öğrenilmesi şart koşulmuştur. Failler birden fazlaysa birisinin öğrenilmesi bu sürenin başlaması için yeterlidir. Bu noktada ifade edilmelidir ki zarar gören kusuru olmadan bu süre geçirirse ‘eski hale iade’ kurumuna başvurabilir.⁹² Diğer yandan birden fazla kişi bakımından şikâyet hakkı doğmuşsa bunlardan birisinin süreyi geçirmesi diğerlerinin bu haklarını kullanmalarını engellemez.

4. Şikâyet Etme Yetkisi

Şikâyet, hak ve yetkisi bulunan kişilerce kanunun tanıdığı yasal süresi içinde usulüne uygun olarak yapılmalıdır. Kanunen yetişkin olan herkes kendisine karşı işlenmiş suçlara ilişkin olarak şikâyet hak ve yetkisine sahiptir. Mümeyyiz ve 15 yaşını doldurmuş küçükler ile mümeyyiz ve 15 yaşından küçüklerin şikâyet haklarının var olduğunu yukarıda izah etmiştik. Bir suçla ilgili şikâyet, cumhuriyet başsavcılığına, kolluk makamlarına, valiliklere, kaymakamlıklara ve mahkemeler ile yurt dışında elçilik ve konsoloslara yapılabilir.

Şikâyet, belirtilen makamlardan birine ve usulünce yapılmaz ise hüküm doğurmayacaktır.⁹³ Diğer yandan şikâyet hakkı yetki verilmek kaydı ile vekil aracılığı ile kullanılabilir. Mağdura karşı birden fazla şikâyete tabi suç işlenmiş ve birlikte

⁹¹Yıldız, s. 261-262

⁹²CMK, m. 40

⁹³ Nitekim bu yönde, Yargıtay’ın kararları da bulunmaktadır: Yarg.5. CD. 1996/1205-1642, 14.5.1996 Gökcan& Kaymaz, s.119, dn.47; Öztürk/Erdem, s.151 vd.

soruşturma yapılmakta ise, şikâyetin tüm suçları kapsamına dikkat edilmelidir. Çünkü şikâyet, her suç bakımından ayrı olarak var olması gereken bir unsurdur.⁹⁴

5. Şikâyet Uzlaşma İlişkisinden Doğan Sonuçlar ve Değerlendirme

CMK'nın ilk düzenlemesinde uzlaşma kurumu sadece şikâyete bağlı suçlar açısından geçerli iken daha sonraları uzlaşma kurumunun uygulama alanı yukarıda⁹⁵ açıkladığımız şekilde genişlemiş; kanun koyucu şikâyete bağlı suçların yanı sıra bazı suç kategorilerinin de uzlaşma kapsamına dâhil edilmesi yönünde düzenlemeler yapmıştır. Yönetmeliğin 31/6. maddesi uyarınca uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde uzlaşma giderleri devlet hazinesi tarafından karşılanacaktır.

Yönetmeliğin 31/5 maddesine göre uzlaşmanın gerçekleşmemesi hâlinde, uzlaşma giderleri hakkında, yargılama giderlerine ilişkin hüküm uygulanacaktır. Bu hâli ile fail hakkında yapılan yargılama sonunda cezaya ya da güvenlik tedbirine mahkûm edilmesi hâlinde, bütün yargılama giderlerinin faile yüklenmesi durumu doğacaktır.⁹⁶ Oysaki şikâyetten vazgeçilmesi uzlaşma ile kıyaslandığında daha kısa ve daha az masraflı bir yoldur. Dolayısıyla şikâyetten vazgeçme kurumunun işletilmesi gerek uygulayıcılar gerekse, uzlaşmanın tarafları açısından tercih edilecek bir yol olarak görünmektedir.⁹⁷

Uzlaşmanın suçtan zarar gören mağdur ile failin özgür iradeleri ile gerçekleşmesi gerekir. Uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri ile yapılmadığına kanaat getiren cumhuriyet savcısı ya da hâkimin yapılan uzlaşmayı kabul etmeme ve onaylamama yetkisi bulunmaktadır.

Şikâyetten vazgeçme durumunda cumhuriyet savcısı veya hâkimin, suçtan zarar gören mağdurun zararının karşılanıp karşılanmadığını araştırma yetkisi bulunmadığı gibi, mağdurun şikâyetten vazgeçmesinin onun özgür iradesiyle olup olmadığını araştırma yetkisi bulunmamaktadır. Mağdur, şikâyetten vazgeçme beyanında açıkça şahsi haklarından da vazgeçmemiş ise, şahsi haklarından vazgeçmemiş kabul edilir.

⁹⁴ “Sanığın zorlama suçundan yakınmasının bulunması, ancak sövme suçundan yakınmasının bulunmaması karşısında, yakınmaya bağlı sövme suçundan hükümlülük kararı verilemeyeceğinin düşünülmemesi yasaya aykırıdır.” Y. 4.CD. 2000/4942-5521, 21.06.2000, Gökcan & Kaymaz, s.119, dn.49

⁹⁵ s. 25-26

⁹⁶ CMK m. 325/1

⁹⁷ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 113

Uzlaşmada ise, tarafların kendi aralarında anlaşmaları durumunda suçtan zarar gören soruşturmaya konu suç ile ilgili tazminat davası açamaz ve varsa açılmış olan davadan da feragat etmiş sayılır.⁹⁸

F. Uzlaşmanın Yetkili Kimse Tarafından Yapılması

1. Uzlaşma Hak ve Yetkisi

Taraflarla ilgili şikâyet hakkında olduğu gibi uzlaşma hakkında da, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine aittir. Şüpheli, sanık, mağdur veya suçtan zarar görenin ergin olmaması durumunda, yapılacak olan uzlaşma teklifi veya kabulü, tarafların kanuni temsilcilerince yapılır.⁹⁹ Uzlaşma teklifini soruşturma sırasında cumhuriyet savcısı veya cumhuriyet savcısının yetkilendirdiği kolluk görevlisi tarafından yapılır.

Öte yandan 5560 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 24. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 253.maddesi değiştirilmeden önce uzlaşma teklifini sadece hâkim ve cumhuriyet savcısı yapabilirken, yapılan değişiklikten sonra uzlaşma teklifini yapma yetkisi savcının yetkilendirdiği kolluk güçlerine de verilmiştir.¹⁰⁰

a. Küçüklere ve Kısıtlılara Yapılacak Uzlaşma Teklifi

CMK'nın 253 maddesi 5560 sayılı kanun ile değiştirilerek uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilere yapılabileceğini kabul etmiştir. CMK'nın 253. maddesinin 4.fıkrasında şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması hâlinde teklifin kanuni temsilcisine yapılacağı yönündedir. Bu maddede küçüklere ilişkin bir düzenleme mevcut olup kısıtlılara ilişkin bir düzenlemeye ise yer verilmemiştir.

CMK'da uzlaşmaya konu olayda taraflardan kısıtlı bulunması hâlinde ne şekilde hareket edileceğine ilişkin bir düzenleme yer almamakla birlikte Yönetmeliğin 8. maddesinin 2.

⁹⁸ CMK, m. 253/19; Yönetmelik, m. 23/7; Sezer, s.104

⁹⁹CMK, m.253/4

¹⁰⁰ “Suç tarihinde yürürlükte olan 5271 sayılı Yasa’nın 253.maddesine göre fail ve mağdura uzlaşma teklifinin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır. Her ne kadar 5560 sayılı yasa ile yapılan değişiklik ile kolluk görevlileri tarafından da uzlaşma teklif etme yetkisi bulunmadığından geçerli bir uzlaşma teklifi bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcısı tarafından yöntemine uygun ve taraflara yeterli bilgilendirme de yapılarak uzlaşma teklifi yapılması yerine uzlaşma girişiminde bulunmadan iddianame düzenlenmesi üzerine mahkemece verilen iddianamenin iadesi kararı doğrudur.”Yarg.4.CD, T:21.11.2008, E:2008/15823,K:2008/21037, YKD, C:35,sayı:7, Temmuz 2009, s.1418,

Fıkrasında konuya ilişkin düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Buna göre fail, mağdur veya suçtan zarar görenin kısıtlı olmaları hâlinde de uzlaşma teklifi bu kimselerin yasal temsilcilerine yapılacaktır. Cumhuriyet savcısı, reşit olan mağdur veya suçtan zarar gören, fail açısından ayırt etme gücünün varlığını araştırarak, kişinin ayırt etme gücünün bulunduğunu tespit ederse uzlaşma teklifini kendisine yapacak, aksi takdirde yasal temsilcisine uzlaşma teklifinde bulunacaktır.

Görüldüğü üzere uzlaşma teklifi, ayırt etme gücü bulunmayan kısıtlı velayet altındaysa velisine, vesayet altındaysa vasisine yapılacaktır. Vasinin uzlaşma teklifi hakkında vereceği karar vesayet makamının onayına tabi olmayacaktır. Nitekim MK' nın 462. maddesinde vasinin hangi işlemlerinin vesayet makamının onayına tabi olacağı sayılmış olup anılan maddede uzlaştırmadan bahsedilmemiştir. Ayrıca CMK m. 253/4'te uzlaşma teklifinin yasal temsilciye yapılacağı düzenlenmiş, yasal temsilcinin kararı başka bir kişi veya makamın onayına da tabi tutulmamıştır.¹⁰¹

Mevcut düzenlemeler dikkate alındığında, uzlaşma teklifinin küçükler hakkındaki kanuni çerçevenin kısıtlılar hakkında da sistematik bakımdan yeniden belirlenmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Diğer yandan ifade edilmelidir ki küçük veya kısıtlı ile onun adına uzlaşma teklifini kabul edip etmeme konusunda karar verme yetkisine sahip olan yasal temsilcisi arasında menfaat çatışması olursa bu durumda uzlaşma teklifinin kime yapılacağına ilişkin mevzuatta düzenleme yoktur. Bu durumda genel ilkelerden hareketle, küçük ya da kısıtlıya kayyım tayin edilerek uzlaşma teklifi kayyımına yapılmalıdır.¹⁰²

Suçtan zarar gören veya mağdur kendini ifade edemeyecek ya da uzlaşmanın sonuçlarını anlayamayacak kadar küçük yaşta ise, uzlaşma hak ve yetkisi kanuni temsilcisinde olacağından kanuni temsilcinin açık irade beyanına önem verilmelidir.

Buna göre ister fail olsun ister mağdur veya suçtan zarar gören olsun uzlaşma teklifinin kanuni temsilciye yapılması gerekir. Bununla birlikte küçüklere yapılacak olan uzlaşma teklifinin mutlaka kanuni temsilciye yapılması gerektiğini destekleyen yazarlar

¹⁰¹Kaymaz&Gökcan, s. 166

¹⁰²Kaymaz&Gökcan, s. 167; İpek&Parlak, s. 104

olmuştur.¹⁰³ Ancak kazai rüşt halinde yani mahkeme kararı ile küçüğün reşit olmasına karar verilmesi hâlinde uzlaşma teklifi bu küçüğe yapılabilecektir.¹⁰⁴

b. Reşit Olan Kişilere Yapılacak Uzlaşma Teklifi

Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olan suçlarda suçun mağduru veya suçtan zarar görenin reşit olması, anlama ve isteme yeteneğini ortadan kaldıran bir halin bulunmaması ve suçun mağduru veya zarar göreninin şikâyetçi olması durumunda uzlaşma teklifi bizzat kendisine yapılmalıdır. Suçtan zarar gören mağdur şikâyetçi olmaz ise uzlaşmanın uygulanabilmesi söz konusu olamayacaktır.

Öte yandan hakaret suçları hariç olmak kaydıyla, suçtan dolayı zarar görenin veya suçun mağdurun şikâyet hakkını kullanamadan ölmesi durumunda şikâyet hakkı yasal mirasçılara intikal etmek suretiyle geçmeyeceğinden ve fiilin soruşturulması da mümkün olmayacağından uzlaşma hükümlerinin uygulanabilmesi de mümkün olmayacaktır.

c. Tarafların Müdafii ve Vekili Olması Halinde Uzlaşma Teklifi

Tarafların müdafii veya vekillerinin uzlaşma teklifine cevap verip veremeyecekleri hususunda uygulamada tereddüt vardır. CMK'nın 253/13. maddesinde tarafların veya vekilinin uzlaşmaya katılmaktan imtina etmesi durumunda uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacağına dair hüküm bulunmaktadır. Bu hükümden hareketle taraflar yerine vekilin de uzlaşma müzakeresine katılabileceği, dolayısı ile müvekkili ile ilgili uzlaşma hakkında beyan da verebileceği, taraflar yerine taraf avukatlarına da uzlaşma teklifinde bulunulabileceği sonucuna varılmaktadır.¹⁰⁵

Yargıtay'ın bu konuda farklı kararları bulunmaktadır. Yargıtay 3. CD. 28.05.2008 tarih 2006/14767 E. 2008/7308 sayılı kararında sanık vekilinin uzlaşma konusunda beyanda bulunmak için süre istediğine göre sonraki oturumda bu hususta diyecekleri sorulmadan karar verilmesi doğru olmadığı yönünde kararı ile taraf vekili ya da müdafilerinin uzlaşma teklifinde bulunulabileceği belirtilmiş olmasına rağmen Yargıtay 2. CD

¹⁰³İpek&Parlak, s. 98

¹⁰⁴Uğur, s. 138

¹⁰⁵Özen, A., 2010, *Ceza Yargılamasında Uzlaşma*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1 s.314

15.02.2007 tarih 2007/ 3 E ve 2007/4277 sayılı kararında mahkemece sanıklardan uzlaşma isteyip istemediklerinin sorulmadığı, sanık müdafisinin uzlaşmak istemediklerine ilişkin beyanı ile yetinildiği, şeklinde uzlaşmanın taraflara sorulması gerektiği yönünde hüküm tesis edilmiştir.¹⁰⁶

Taraf vekili ya da müdafilerine uzlaşma teklifinde bulunulmasına ilişkin olarak Özen, uzlaşmanın tarafların leh ya da aleyhlerine göre sonuç doğurmasından hareket ederek ikili bir ayırmda açıklamaktadır. Özellikle taraf vekil ya da müdafilerinin ister atanmış olsun ister seçilmiş olsun soruşturma ya da yargılama içerisinde tarafın lehine olan uzlaşma teklifinin kabulüne ilişkin beyanda bulunulabileceğini desteklemiştir. Uzlaşma teklifinin reddi hâlinde ise seçilmiş vekil açısından şikâyetle bulunma ve şikâyetten vazgeçmeye ilişkin kurallar kıyasen uygulanarak şikâyetle bulunma ve şikâyetten vazgeçme veya uzlaşma teklifinin reddi yönünde vekâletnamesinde açık bir yetkisinin bulunması gerekecektir¹⁰⁷.

Bir başka görüşte müdafî veya vekillerin, uzlaşmaya ilişkin teklife beyanda bulunma konusunda irade açıklamalarında yol gösterici olduğu ve hukukî yardımda bulunabileceğini, uzlaşma teklifinin ise fail, mağdur veya suçtan zarar görene yapılması gerektiği bunun aksi hâlinde vekil ya da müdafîye yapılan uzlaşma teklifinin geçersiz olacağı kabul edilmiştir.¹⁰⁸

d. Tüzel Kişilere Yapılacak Uzlaşma Teklif

MK m. 47 uyarınca tüzel kişiler, kendileri ile ilgili özel hükümler uyarınca tüzel kişilik kazanırlar. Bu kapsamda tüzel kişiler, toplumsal hayatın doğurduğu çeşitli ihtiyaçları gidermek için insanların güçlerini bir araya getirmeleri sonucu olarak doğmuşlardır.

CMK m. 249'a göre tüzel kişiler suçtan zarar gören sıfatıyla dava ve duruşmalara organları veya temsilcileri aracılığı ile katılan sıfatıyla katılabilirler. Özel hukuk tüzel kişilerinde uzlaşma, tüzel kişinin yetkili temsilcisine yapılır. Bu nedenle de uzlaştırma

¹⁰⁶Özen, s. 314

¹⁰⁷Özen, s. 314

¹⁰⁸İpek&Parlak, s. 98

makamları tarafından yetili temsilcinin kim olduğunun ticaret sicil memurluklarından öğrenildikten sonra uzlaşma teklifinde bulunulur¹⁰⁹

2. Değerlendirme

Uzlaşma müzakerelerine katılabilecek kişiler, CMK'nın 253. maddesinin 13. fıkrasında açık olarak düzenlenmiştir. Buna göre, uzlaşma müzakerelerine fail, mağdur, suçtan zarar gören, kanuni temsilci, müdafî ve vekil bu işlemlere katılabilirler. Bu kişilerin müzakerelere katılmalarında herhangi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Ancak mazeretsiz olarak müzakerelere katılmamaları hâlinde uzlaşmayı kabul etmemiş sayılacaklardır.¹¹⁰

Uzlaşma hakkı, fail, mağdur veya suçtan zarar görene aittir. Failin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması hâlinde uzlaşma teklifinin kanuni temsilcisine yapılacağı belirtilmiştir. Ancak failin, mağdurun kanuni temsilcisi olması hâline ilişkin yasada açıklık bulunmamaktadır.

5395 sayılı ÇKK'nın 7. maddesinin 7. fıkrası uyarınca, korunmaya muhtaç veya suça sürüklenen çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir alınması gereken hâllerde hâkim, bu tedbir kararları yanında TMK hükümlerine göre velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir. Dolayısı ile failin, mağdurun kanuni temsilci olması hâlinde mahkeme eliyle, küçük mağdurun velayet hakkı bakımından karar alınması yerinde olacaktır.

G. Zararın Giderilmesi Konusunda Anlaşmaya Varılması

CMK'nın 253. maddesinin 17 ile 19. fıkrasındaki düzenlemelerde ve Yönetmeliğin 20. maddesinde “edimin konusu” başlığı altında uzlaşmaya konu edimler açıklanmıştır. Buna göre uzlaşmanın konusu olan edim, maddi ve manevi zararlardır

Manevi zarar bir kişinin kişilik haklarında iradesi dışında meydana gelen eksilmedir. Bir şahsın kişiliğini oluşturan hukuki değerlerin ihlali dolayısıyla uğradığı objektif eksilme ve kayıplar manevi zararı meydana getirir. Burada manevi zarar kişinin

¹⁰⁹İpek & Parlak, s. 98

¹¹⁰İpek & Parlak, s. 99

mallarından bir azalma değil kişiye sıkı sıkıya bağlı şahsiyet haklarına karşı yapılan eylemden dolayı duyduğu manevi acıyı böylece yaşama zevkinde bir azalmayı ifade eder. Kişilik haklarına saldırı nedeniyle duyulan acı, elem, ızdırap manevi zararı oluşturmaktadır.¹¹¹

Maddi zarar, mağdurun fiilden önceki ekonomik durumu ile fiilden sonraki durumu arasındaki farktan meydana gelmektedir. Maddi zarar, görüşmeler sonunda taraflarca kararlaştırılan maddi tazminatın ödenmesi, suç nedeniyle elde edilmiş malın iade edilmesi, iktisap edilen değerlerin iade edilmesi, eski hale iadesi suretiyle tazmin edilebilir. Maddi zararın tümüyle veya büyük ölçüde tazmini gibi bir koşul, 5560 sayılı kanunla yapılan değişiklik sonrasında aranmamaktadır. Aynı şekilde Yönetmeliğin 20/1-a,b maddesinde maddi ve manevi zararın kısmen tazmini yeterli görülmüştür. Manevi zarar karşılığında ise, manevi tazminat verilebileceği gibi karşılıklı mutabakat sağlanması halinde başka türlü bir edimle tazmin de sağlanabilmektedir. Örneğin, özür yazısı yayımlatma, sözlü özür dileme, hayır kurumuna para bağışı yaptırma gibi.¹¹²

H. Uzlaşmanın Cumhuriyet Savcısı veya Hâkim Tarafından Tespiti

CMK'nın 253. maddesinin 17. fıkrası uyarınca Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında muhafaza edecektir. Buna göre hâkim ve savcının uzlaşmanın şartlarının oluşup oluşmadığını denetleme yetki ve görevi vardır.

Diğer yandan hâkim ve savcının, uzlaşma teklifi yaptıkları esnada uzlaşmanın hüküm ve sonuçları bakımından fail ve mağduru bilgilendirmeleri gerekmektedir.¹¹³Bu bilgiler genel olarak soruşturmaya devam edildiğinde tarafların karşılaşmaları muhtemel durumlar, fail ve mağdurun yasal olanaklarını, bunları nasıl kullanabilecekleri, avukat yardımından yararlanabilecekleri gibi konuları kapsamaktadır. CMK'nın 253. maddesinin 17. Fıkrasındaki düzenleme uyarınca cumhuriyet savcısı veya hâkim

¹¹¹Zevkililer, A., Havutçu, A., Gürpınar, D., 2008, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*, 6. Baskı, Ankara, s.123; Oğuzman, K., & Öz, T., 2000, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, s.327 vd; Eren, F., 2001, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 7. Baskı, İstanbul,s.491 vd; Dural, M., & Oğuz, T., 2006, *Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku*, Cilt II, İstanbul, s.149

¹¹²Özbek V, s.117.

¹¹³Yenisey, s.7; Özbek M, s.310; Çolak, s.142-143

uzlaşmanın tarafların özgür iradeleri doğrultusunda oluştuğunu ve edimin hukuka uygun olduğunu tespit ederse uzlaşma geçerli kabul edilecektir.¹¹⁴

İ. Zararın Uzlaşmaya Uygun Olarak Giderilmesi

Uzlaşma, suçtan zarar gören mağdur ve failin belirli bir edim konusunda birbirleriyle anlaşarak aralarındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırılmasını istemeleridir. Uzlaşma müzakereleri sırasında taraflar bir edim konusunda karşılıklı uzlaşmışlarsa, yapılan bu uzlaşmanın geçerlik kazanması için failin uzlaşma ile belirlenen edimi yerine getirmesi şarttır.

CMK'nın 253/19. maddesinde edimin defaten yerine getirilmesi halinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verileceği belirtilmiştir. Edimin defaten yerine getirilmesi, failin kararlaştırılan edimi bir defada ifa etmesidir.¹¹⁵ Bu şekilde meydana gelmiş zararın, uzlaşma müzakereleri sonucunda tarafların anlaştığı şekliyle giderilmesi uzlaşmanın hukuki sonuçlarının ortaya çıkması açısından şarttır.

¹¹⁴Yenisey, s.10; Centel/Zafer, s.457;Gökcan & Kaymaz, s.188, 197; Yıldırım, s.477; Ersoy, U., 2005, *Ceza hukukunda uzlaşma*, Hukuk Gündemi, S.2, s.66

¹¹⁵Gökcan&Kaymaz, s.145;Yıldırım, s.474

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UZLAŞMA USULÜ VE SONUÇLARI

I. SORUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA

Uzlaşma kural olarak soruşturma aşamasında cumhuriyet savcısının kontrol ve denetiminde gerçekleşir.¹¹⁶Soruşturma aşamasındaki uzlaşma görüşmelerine tarafların uzlaşma teklifini kabul etmeleri ile birlikte başlanacaktır. Tarafların anlaşma sağlamaları ile birlikte mağdurun uğradığı zararın tespiti ve bu zararın nasıl karşılanacağı konusunda yapılacak bir anlaşma ile birlikte uzlaşma süreci son bulacaktır. Bu kapsamda soruşturma aşamasında uzlaşma kapsamına giren suç veya suçlar nedeniyle yapılacak uzlaşma işlemleri önem kazanmaktadır.

A. Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti

CMK'nın 253. maddesinde, uzlaşmanın yapılabilmesi için failin suçu işlediği yönünde yeterli şüphenin bulunması gerektiği hususunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Yönetmeliğin "Uzlaşma Teklifi" başlıklı 8. maddesinde ise şüpheliye uzlaşma teklifinde bulunulabilmesi için suçun işlendiği hususunda yeterli şüphenin varlığının gerekli olduğu açık bir şekilde düzenlenmiştir. Burada yeterli şüpheden anlaşılması gereken, şüpheli durumda bulunan failin üzerine atılı suçu işlemiş olma ihtimalinin işlemiş olmama ihtimalinden yüksek olması ve buna göre mevcut delillerle bir mahkûmiyet kararının çıkmasının mümkün olmasıdır.¹¹⁷

Uzlaşma kurumunun, suçla ilgili yeterli delil toplanmadan ve kusur derecesinin tartışmalı olduğu durumlarda tarafların uzlaşmaya yönlendirilmesinin bir takım olumsuz etkileri vardır. Böyle bir durumda failin uzlaşma konusunda istekli davranmadığı ve uzlaşmadan uzak durduğu bir gerçektir. Cumhuriyet savcıları çoğu zaman, evrak henüz kolluk aşamasında iken suça ilişkin olarak aldığı ihbar veya şikâyet kapsamında

¹¹⁶Şahin C., 2015, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, Ankara:Seçkin Yayıncılık, s.69

¹¹⁷Gültekin, Ö., 2010, *Ceza muhakemesi hukukunda şüphe kavramı*, THD, s.127-128

tarafarla ilgili delil değerdendirilmesi yapmadan evraklarında çoğu zaman görmeden savcı, kolluk birimlerine taraflara uzlaşma teklif edilmesi talimatı vermektedir.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bu durum kanaatimizce kanundaki düzenlemeye uygun değildir. Düzenlemeye göre savcılar öncelikle faile isnat edilen suçla ilişkin olarak etkin bir soruşturma yapmalı ve delilleri değerdendirdikten sonra suçun işlenip işlenmediğı hususunda kanaat sahibi olmalıdırlar. Failin isnat edilen suçlu işlediğı hususunda CMK m. 170/2 kapsamında kamu davası açmaya yeterli şüphe bulunduğu kanısı oluşur ise ancak o zaman faile uzlaşma teklifinde bulunmalıdır. Bu sebeple yeterli delilin toplanmadığı kolluk aşamasında tarafları uzlaşmaya davet etmekten kaçınılmalıdır.¹¹⁸

Cumhuriyet savcısı soruşturmada elde ettiğı delilleri değerdendirdikten sonra suçun işlendiğı hususunda yeterli şüphe bulunduğuna kanaat getirir ise, uzlaşma girişiminde bulunacaktır.¹¹⁹ Yeterince şüphe oluşturacak delilin bulunup bulunmadığı hususunda takdir yetkisi cumhuriyet savcısına aittir. Cumhuriyet savcısı suçun işlendiğine dair yeteri kadar şüphe oluşturacak delilin bulunmadığına kanaat getirirse konu ile ilgili takipsizlik kararı verecektir.¹²⁰ Yeterli şüphenin bulunması halinde uzlaşma yoluna gidilebilir. Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak uzlaşma teklifinin huzurda veya açıklamalı tebligat yoluyla yapılması mümkündür.

5560 sayılı kanun değışikliğı sonrasında uzlaşma teklifinin öncelikle kime yapıldığının bir önemi kalmamıştır. Teklif, artık sıra gözetilmeksizin her iki tarafa da yapılmaktadır. Savcı uzlaşma teklifi karşısında mağdur ile failin verdiğı beyanları tutanağına geçirmelidir. Yönetmelikte, uzlaşma teklifinin yapılabilmesi için ilgililerin telefon, faks, e-posta gibi yollarla çağrılabilceğı, ancak çağrının teklif anlamına gelmeyeceğı belirtildikten sonra, ilgiliye içeriğini açıklamak suretiyle imza karşılığı uzlaşmanın mahiyetini açıklayan form verileceğı belirtilmiştir.

CMK'nın 253/4. maddesinde, uzlaşma teklifinin cumhuriyet savcısı tarafından açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla yapılabileceğı öngörölmüştür. Bu durum, Yönetmeliğin 9/1. maddesinde de düzenlenmiştir. İstinabe yoluyla yapılan teklifin

¹¹⁸ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 39

¹¹⁹Yönetmelik, m.8/1.

¹²⁰Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 39-40

Yönetmeliğin 8. ve 9. maddelerine uygun olması gerekmektedir. Şu halde cumhuriyet savcısı, huzurunda olmayan ilgiliye uzlaşma teklifini, uzlaşmanın içeriği, hüküm ve sonuçlarını açıklayan bir yazı ile birlikte tebligat yoluyla gönderebilecektir.¹²¹

B. Suçun Uzlaşma Kapsamında Olup Olmadığının Tespiti

Uzlaşma müeyyidelerinin uygulanabilmesi için, şüphelinin, suçtan zarar gören mağdura karşı işlediği suçun CMK'nın 253/1, 2 ve 3. maddesinde belirtilen ve uzlaşmaya tabi suçlardan olması gerekir. Uzlaştırmaya tabi olmayan suçlarda uzlaşma hükümlerine başvurulamaz. Soruşturma safhasında savcı, soruşturulan suçla ilgili yapacağı hukuksal değerlendirmeye suçun uzlaşma kapsamına girmesi durumunda taraflara uzlaşmaları için teklifte bulunacaktır.

Cumhuriyet savcısı öncelikle soruşturmaya konu suçun işlendiği yönünde yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunup bulunmadığını değerlendirecek, yeterli delilin bulunduğu yönünde bir kanaate varacak olursa, suça ilişkin hukukî değerlendirmesi ile suçun uzlaşmaya tabi olup olmadığını tespit edecektir. Cumhuriyet savcısı soruşturulması ve kovuşturulması tarafların şikâyet tâbi olan bir suçun varlığı hâlinde, şikâyet şartının var olup olmadığını inceleyecek daha sonra şikâyet şartının ve diğer tüm şartların gerçekleştiğine kanaat getirirse uzlaşma usulünü işletecektir.

Öte yandan Cumhuriyet savcısı yaptığı hukukî incelemeye göre failin işlediği suçun uzlaşma kapsamında olmadığı yönünde bir kanaatle kamu davası açarsa, mahkemenin hukukî incelemenin yanlış yapıldığı ve fiilin uzlaşma kapsamında bir suç olduğu gerekçesi ile iddianamenin iadesi kararı vermesi yetkisi bulunmamaktadır.¹²² Burada CMK'nın 174/2 maddesi uyarınca “*Suçun hukukî nitelendirilmesi sebebiyle iddianame iade edilmez.*” amir hükmünün sonucu olarak hukukî nitelendirmeden yapılan iddianamenin iadesini yasakladığını görmekteyiz. Ancak CMK 174/1-c maddesi uyarınca suçun uzlaşmaya tâbi olduğu soruşturma dosyasından açıkça anlaşılan işlerde uzlaşma usulü uygulanmaksızın düzenlenen iddianamenin iadesine karar verilecektir.

¹²¹Gökcan&Kaymaz, s.167; Özen, s.24

¹²² Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 40

C. Taraflara Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

Cumhuriyet savcısı tarafından suçun işlendiği konusunda yeterli şüpheye varılması ve suçun uzlaşma kapsamında olması halinde taraflara uzlaşma teklifinde bulunulacaktır. Taraflara uzlaşma teklifinin nasıl yapılacağı hususu Yönetmeliğin 8-12. maddeleri arasında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre taraflara sunulacak olan uzlaşma teklifi ilgilinin huzurda bulunması durumunda sözlü olarak yapılacaktır. Cumhuriyet savcısı veya savcının yazılı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde sözlü talimatıyla adli kolluk tarafından da uzlaşma teklifi yapılabilir.

5560 sayılı kanun ile yapılan değişiklik öncesi dönemde faile uzlaşma teklif edilebilmesi için failin suçu ve suçtan doğan sorumluluğu kabul etmesi şartı aranıyordu. Ayrıca uzlaşma teklifinin önce faile yapılması¹²³ failin kabul etmesi hâlinde mağdura bu durumun bildirilerek ona da teklif yapılması söz konusuydu. Uzlaşma teklifi yapılabilmesi için tarafların huzurda bulunması gerekmektedir. Ancak 5560 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerle uzlaşma teklifinin öncelikle faile yapılması şartı kaldırılmış, uzlaşma teklifinin yapılmasında herhangi bir sıra öngörülmemiştir. Taraflara sunulacak olan uzlaşma teklifinin taraflardan birinin kabul etmemesi durumunda karşı tarafa uzlaşma teklifinin sunulması zorunluluğu bulunmamaktadır.¹²⁴

Yargıtay da 5560 sayılı kanun değişikliklerinden sonra taraflara yapılacak uzlaşma teklifi için bir sıranın gerekli olmadığını görüşündedir. Yargıtay 4. CD 07.11.2007, 2007/7402 E. 2007/8957 sayılı kararı ile “*Uzlaşma teklifinin şüpheli veya mağdurdan herhangi birisine yapılmış olması ve bunlardan birinin teklifi reddetmesi ya da reddetmiş sayılması durumunda uzlaşma ile ilgili usul hükümlerinin uygulandığı, ancak olumlu sonuçlanmadığından soruşturmaya devam edilmesi gerektiği kabul edilmelidir.*”¹²⁵ şeklinde hüküm tesis edilmiştir.

Bunun dışında uzlaşma teklifinin taraflara nasıl yapılacağı hususunda da esneklik sağlanmış, tebligat ve istinabe yoluyla uzlaşma teklifinde bulunulabileceği, tarafların

¹²³ Arslan& Söğüt, s. 138

¹²⁴ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s.41

¹²⁵ Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bilgi Bankası

yapılan bu tebligat ve istinabeye ise 3 gün içinde kararlarını bildirmedikleri takdirde teklifi reddetmiş sayılacakları belirtilmiştir.¹²⁶

Diğer yandan Cumhuriyet savcısı tarafından CMK'nın 253/4. maddesine göre uzlaşma kapsamında kalan bir suç için talimat ile taraflara adli kolluk görevlileri tarafından da uzlaşma teklifinde bulunulacağı düzenlenmiştir. Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine kolluk tarafından yapılacak uzlaşma teklifleri Yönetmeliğin 8/3 maddesine göre Yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/a, Ek 1/b sayılı uzlaşma teklif formlarının taraflara imzalatılarak verilmesi ve formda yer alan bilgilerin açıklanması ile yapılır.

Bu noktada önemle ifade edilmelidir ki Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk, taraflara sadece formu imzalatmakla kalmamalı, formda yer alan hususlar hakkında tarafları ayrıntılı şekilde bilgilendirmelidir.¹²⁷ Bu husus kanun tarafından ayrıca düzenlenmiştir. Bu husus CMK'nın 253/5. maddesinde açıkça düzenlenmiştir.

Uzlaşma mağdur ve fail hakları ile uzlaşmadan beklenen faydaların yerine gelmesi ve uzlaşmanın yaygınlaştırılması açısından uzlaşma teklifinin zamanlamasına dikkat etmek gerekir.¹²⁸ Taraflar olayın sıcaklığıyla yapılan uzlaşma teklifine karşı ön yargılı olup tam anlamıyla sağlıklı değerlendiremeyip faile kin ve nefretle bakmaktadırlar. Bu nedenle uzlaşma teklifinin yapılacağı zamanın belirlenmesi ve uygun bir zamanda uzlaşma teklifinin yapılması uzlaşma kurumunun etkin kullanılması bakımından faydalı olacaktır.

D. Küçüklere ve Kısıtlılara Uzlaşma Teklifi

CMK'nın 253 maddesi 4. fıkrasında fail veya mağdurun suç tarihi itibarıyla reşit olmaması durumunda uzlaşma teklifi bunların kanuni temsilcilerine yapılmaktadır. Bu maddede küçüklere yönelik düzenleme mevcut olup kısıtlılar hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

¹²⁶ Çetintürk, s.556-559

¹²⁷ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 41

¹²⁸ Albayrak, M., 2010, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara: Adalet Yayınevi, s.343

Kısıtlının ayırt etme gücüne sahip olmayan, uzlaşmadan ve etkilerinden göreceği yararı ve zararı anlayamayacak, uzlaştırmaya açıkça rıza gösteremeyecek olması durumunda uzlaştırmaya başvurulamayacağı yönünde görüşler mevcuttur.¹²⁹

Küçükler ile ilgili uzlaşma teklifini kabul veya reddetme yetkisinin, küçüğün anne ve babası sağ ise ikisinin birlikte kullanmaları, ikisinden biri ölmüş ise sağ kalanın kullanması, boşanmışlarsa küçüğün velayeti kime verilmişse o kişi tarafından kullanılması gerekmektedir.

E. Uzlaştırmacı Atanmaksızın Uzlaşmanın Gerçekleştirilmesi

Soruşturma aşamasında herhangi bir uzlaştırmacı atanmaksızın Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat uzlaştırma işlemlerini gerçekleştirebilmesinin yanında tarafların kendi aralarında uzlaşma işlemlerini gerçekleştirme imkânları bulunmaktadır.

1. Cumhuriyet Savcısı Tarafından Uzlaşma İşlemlerinin Gerçekleştirilmesi

Tarafların uzlaşma teklifini kabul etmesi durumunda uzlaştırma Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat gerçekleştirilebilir.¹³⁰ Uzlaştırmacının Cumhuriyet savcısı tarafından gerçekleştirilmesi birtakım eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Burada cumhuriyet savcısının uzlaştırma görüşmelerine bizzat katılarak failin suça ilişkin yapacağı itiraf ve failin suçu kabul ettiğini öğrenmesi durumunda failin lehine olan delilleri elde etmesi, savcılık makamı olarak olayın aydınlatılması için gayret göstermesi tehlikeye girebilir.¹³¹ Bununla birlikte yoğun iş yükü nedeniyle de cumhuriyet savcısının tarafları uzlaştırmada ayrıca bir zaman kaybı olacağından ayrıca tayin edilen uzlaştırmacılar tarafından bu işlemin yürütülmesinde fayda vardır.

Çetintürk'e göre adli kolluğa uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi verilmeli, bununla birlikte tarafa teklifte bulunulduktan itibaren üç gün içerisinde teklife cevap verilmemesi durumunda uzlaşma önerisinin kabul edilmediği var sayılmalıdır. Uzlaştırmaya dair getirilen bu kolaylıklarla beraber cumhuriyet savcısına tüm bunların yanında fazladan mesai kullanılmasını gerektirecek uzlaşma müzakerelerini yürütmesini

¹²⁹ Özbek M, s.310

¹³⁰ CMK m. 253/9; Yönetmelik, m.13/1

¹³¹ Özbek M, 2007,s. 171; Özbek, s. 776

sakıncalı bulunmuştur.¹³² Yine uzlaştırma işlemlerini yürüten kişilerin belirgin olan bağımsız ve yansız hareket etme özelliği bakımından benzer şekilde uzlaşmanın cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesinde sakıncalı bulunmuştur.¹³³

Tüm eleştiriler ile birlikte soruşturma aşamasında cumhuriyet savcısının, CMK'nın 254. maddesi gereği kovuşturma kapsamında ise hâkim tarafından uzlaştırmanın bizzat yürütebilme yetkilerinin mevzuatta yerini bulması isabetli olmuştur. Özellikle özür dileme gibi basit edimli uzlaştırma, soruşturmanın ve kovuşturmanın seri şekilde işleyişini sağlayacaktır. Benzer şekilde fiilin niteliğine göre hakaret veya yaralama olayı gibi olaylarda tarafların uzlaşmasının kolay olacağı bununla beraber trafik kazaları, iş kazası sonucu yaralanmalarda vb. gibi suçlarda uzlaşma müzakerelerinin ağırlığı değerlendirildiğinde uzlaşmanın diğer davalardaki süreci etkilediğinden ayrı bir uzlaştırmacı görevlendirilmesi faydalı olacaktır. Bunun dışında uzlaşılması kolay olabilecek dosyalarda uzlaştırmaya cumhuriyet savcısı tarafından devam edilmektedir.¹³⁴

2. Tarafların Aralarında Anlaşarak Uzlaştıklarını Beyan Etmeleri

Uzlaşma teklifi taraflardan biri veya her ikisi tarafından reddedilmiş veya uzlaşma teklifi kabul edilip de uzlaştırma müzakereleri sırasında uzlaşmanın gerçekleşmemesi durumunda kendi aralarında uzlaşır ve bunu imzalı ve yazılı bir belge hâline getirirlerse bu anlaşma metnini iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar cumhuriyet savcısına sunarak uzlaştıklarını bildirebilirler.¹³⁵

Tarafların aracısız uzlaşmaya varmalarından kastedilen tek başına tarafların yüz yüze uzlaşmaya vararak aralarında bir belge düzenlemeleri değildir. Bununla beraber tarafların müdafii ve vekillerinin bir araya gelerek uzlaşmayı sağlamaları mümkün olduğu gibi taraflardan birisinin avukatının diğer tarafla uzlaşmaya varması da olanaklı olup buda uzlaşma olarak sayılmaktadır.¹³⁶

¹³² Çetintürk, s. 488-490

¹³³ Çulha, s. 193

¹³⁴ Öztürk, Y., 2010, *Uygulayıcı bakışı ile uzlaşma*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1, s.217

¹³⁵ Kaymaz & Gökcan, s. 174-175

¹³⁶ Kaymaz & Gökcan, s. 174

Cumhuriyet savcısının, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanıp dayanmadığı ve uzlaştıkları yaptırımın hukuka uygun olup olmadığı hususunda değerlendirme ve takdir yetkisi vardır. Cumhuriyet savcısı, uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığı veya anlaştıkları yaptırımın hukuka uygun olmadığı kanaatinde ise, tarafların uzlaştıkları konusundaki beyanlarına itibar etmeyecektir.¹³⁷ Cumhuriyet savcısının uzlaşmanın sağlandığına dair olumlu kanaati ile uzlaşma belgesini mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasına koyar.¹³⁸

F. Uzlaştırmacı Vasıtasıyla Uzlaşma

1. Uzlaştırmacı Olabilecek Kimseler

CMK 259/3 maddesine göre şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma teklifini kabul etmeleri durumunda Cumhuriyet savcısı uzlaştırmayı kendisinde yapabilir. Cumhuriyet savcısının talebiyle bu görev için barodan bir avukat görevlendirilebilir veya yine Cumhuriyet savcısı hukuk öğrenimi görmüş kişiler arasından uzlaştırmacı görevlendirebilir.

Bu noktada belirtmek gerekir ki uzlaştırmacı olarak görev alacak kişiler de tıpkı hâkim ve savcılar gibi tarafsız olmak zorundadırlar. Yönetmeliğin 13/4 maddesinde hâkimin davaya bakmaktan yasaklı olma sebeplerinin uzlaştırmacının tarafsızlığı bakımından kıstas alındığı görülmektedir.¹³⁹

2. Uzlaştırmacının Görevleri

Uyuşmazlık hakkında görevlendirilen uzlaştırmacı, uzlaşmanın konusu ve kapsamı hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Uzlaştırmacı taraflar arasında yargılama yapmamaktadır. Uzlaştırmacı taraflar arasındaki mevcut anlaşmazlığı çözmek için çalışmalıdır.¹⁴⁰ Bu çalışmasında aynı yargılama makamı gibi hareket etmelidir.

Diğer taraftan uzlaştırmacı taraflara uyuşmazlığın konusu hakkında bilgi verdikten sonra her iki tarafın da hukuki ve cezai sorumluluklarıyla beraber menfaatine en uygun

¹³⁷ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 45

¹³⁸ CMK, m. 253/17

¹³⁹ Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, s. 46

¹⁴⁰ Gökcan& Kaymaz, s.176; Yıldırım, s.48

olan bir yaptırım ile aralarındaki uyuşmazlığı çözümlemelidir. Uzlaştırmacı faile uzlaşma konusunda uzlaşmaya yanaşmaması durumunda daha fazla zararının olacağı yönünde baskılardan kaçınmalıdır.¹⁴¹

Öte yandan uzlaştırmacının dikkat etmesi gereken bazı durumlar vardır; uzlaştırmacıların Cumhuriyet savcıları gibi maddi gerçeği araştırma yetkileri olmadığı için uzlaştırmacı taraflar arasında yargılama makamı gibi hareket edip kararı taraflara bırakmalıdır. Burada amaç tarafların iradesi doğrultusunda uzlaşmayı sağlamaktır. Tüm bunlarla birlikte uzlaştırmacılar uzlaşma süreci içerisinde yaptıkları görüşme ve kendisine aktarılan özel bilgileri saklamakla yükümlüdürler.¹⁴²

3. Uzlaştırmanın Süresi

CMK'nın 253/12. maddesine göre uzlaştırmacı, bu görevin kendisine verilmesini müteakip bir aylık süre zarfında uzlaştırma işlemini bitirmelidir. Bu süre içerisinde uzlaşma görüşmeleri tamamlanamazsa uzlaştırmacı, Cumhuriyet savcısından bu sürenin uzatılmasını talep edebilir. Cumhuriyet savcısı talep üzerine sürenin en fazla 20 gün uzatılmasına karar verebilecektir. Nitekim Yönetmeliğin 17/3. maddesinde, cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından yapılacak uzlaştırmada da 30 ve 20 günlük sürenin geçerli bulunduğu ifade edilmiştir.¹⁴³

Diğer yandan uzlaştırma sürecinde bilirkişi raporuna ihtiyaç duyulursa bu sürenin ne kadar olduğu yönünde kanun ve yönetmelikte açıklık bulunmamaktadır. Böyle bir durumda, bilirkişinin rapor düzenlemesi için gerekli olan süre, CMK'da belirtilen maksimum 50 günlük süreye tabiymiş gibi düşünülmelidir. Bu süre içerisinde bilirkişi tarafından rapor düzenlenmiş olmalıdır.

4. Uzlaştırmacının Raporunu Sunması

Yönetmeliğin 21/1. maddesi uyarınca uzlaştırmacı, yaptığı görüşmelerin tamamlanmasını müteakip uzlaşma gerçekleşsin ya da gerçekleşmesin yaptığı çalışmaları rapor halinde savcıya sunmalıdır. Taraflar arasında uzlaşma sağlanmış ise,

¹⁴¹Uzlaşma El Kitabı, s.48

¹⁴²Uzlaşma El Kitabı, s.48-49

¹⁴³Gökcan& Kaymaz, s.187; Çolak, s.143; Yıldırım, s.482; Özen, s.26.

raporda kimlerle hangi tarihlerde görüldüğü, yaptırım olarak neye karar verildiği, miktarı, ifa zamanı gibi konularda bilgiler yer almalıdır. Uzlaşma sağlanamamış ise, raporda hangi tarihlerde kimlerle görüldüğü ve uzlaşmanın niçin sağlanamadığı hususu yer almalıdır.¹⁴⁴

G. Uzlaşma Müzakereleri

Taraflarla yapılacak uzlaştırma görüşmelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören kişilerin yasal temsilcisi ve vekilleri katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya temsilcisi ya da vekilinin geçerli bir mazereti olmadan müzakerelere katılmadığı durumlarda, görüşmelere katılmayan taraf uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır. Fakat ortaya konulan mazeretin uygunluğu halinde, uzlaşma görüşmelerini sürdüren uzlaştırmacı, uzlaşma görüşmelerini ileri bir tarihe erteleyebilir.¹⁴⁵

Uzlaşmanın başarılı olabilmesi için birden fazla görüşme yapılabilir. Uzlaştırmacı, görüşmeler sırasında nasıl bir yol ve yöntem izleyeceği ile ilgili olarak cumhuriyet savcısıyla görüşmeler yapabilir. Cumhuriyet savcısı, uzlaştırmacı olarak görevlendirdiği kişiye, uzlaştırma görüşmelerinin kanuna uygun yürütülmesi ve başarıya ulaşabilmesi amacıyla talimat verebilir. Uzlaştırmacı, şüpheliye isnat edilen suçun ne olduğu, işlendiği iddia edilen suçtan dolayı meydana gelen zararın miktarı konularında tarafları bilgilendirir. Örneğin yaralamalı trafik kazalarında olduğu gibi zarar gören araçlardaki zararın tespiti açısından uzlaştırmacı bilirkişiden yararlanabilir.¹⁴⁶

Taraflar arasında yapılacak olan bu müzakere görüşmeleri, şüpheli ve mağdur veya suçtan zarar görenle birlikte aynı ortamda yapılabileceği gibi, bunların bir araya gelmemesi halinde yapılacak görüşmeler ayrı ayrı gerçekleştirilecek toplantılarla da yapılabilir.¹⁴⁷ Yapılacak olan görüşmeler tarafların rızasının olması halinde görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle de yapılabilir.

¹⁴⁴ Zafer, s.134; Öztürk&Erdem, s.1126; Gökcan& Kaymaz, s.188

¹⁴⁵ CMK, m.253/13; Yönetmelik, m. 18/1

¹⁴⁶ Centel&Zafer, s.458.

¹⁴⁷ Yönetmelik, m 18/3

H. Uzlaşma Sonucu

CMK'nın 2. maddesinde soruşturma, “bu kanuna göre yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre” olarak tanımlanmıştır. CMK 253/17 maddesine göre soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı uzlaşmanın hukuka uygun şekilde gerçekleştirildiğini ve uzlaşılan yaptırımın yerine getirildiğini tespit ederse, uzlaşmanın gerçekleşmesi nedeniyle kovuşturmayla yer olmadığı kararı verir.

CMK 253/19 maddesine göre uzlaşılan yaptırımın yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde CMK 171. maddedeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171. maddenin 4. fıkrasındaki “*erteleme süresi içerisinde kasıtlı suç işlenmesi*” şartı aranmaksızın kamu davası açılacaktır.

Öte yandan CMK 253/19 maddesine göre uzlaşma şartlarını kabul edip uzlaşma belgesini imzalayan şüphelinin, uzlaşılan yaptırımı yerine getirmemesi durumunda mağdur veya suçtan zarar gören bu belgeden doğan hakkının yerine getirilmesi için şüpheliye karşı icra takibi başlatabilir.¹⁴⁸ Burada uzlaşma belgesi ilam hükmünde olduğundan mağdur veya suçtan zarar gören tarafından ilamlı takip yapılabilir.¹⁴⁹

Diğer taraftan yukarıda kısaca ifade ettiğimiz üzere uzlaşmanın sağlanması hâlinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılmaz; açılmış olan dava veya davalardan feragat edilmiş sayılır.¹⁵⁰ Hukuk mahkemesinde açılmış bir dava nedeniyle, uzlaşma belgesinin hukuk mahkemesine sunulması halinde hâkim, feragat nedeniyle davanın reddine karar verir. Bu noktada kısaca feragat ile ilgili açıklama yapılmasında fayda vardır; 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) uyarınca davadan feragat davacının dava konusu talebinden kısmen veya tamamen vazgeçmesidir. Davacının feragatinin geçerliliği davalının kabulüne bağlı değildir.¹⁵¹ Uzlaşma belgesi

¹⁴⁸Centel&Zafer, s.459.

¹⁴⁹Avukatlık Kanununun 35/A maddesi gereğince düzenlenen uzlaşma tutanağı ilam niteliğindedir, Yarg.1.HD, T:08.10.2007, E:2007/7358,K: 2007/9604, YKD, C:35,sayı 6,Haziran 2009,s1043.

¹⁵⁰ CMK m. 253/19; Yönetmelik m. 23/7

¹⁵¹Kuru, B., Arslan, R., Yılmaz, E., 1994, *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Ankara, s.477

davadan feragat anlamına geldiğinden davalının kabulüne gerek olmaksızın dava feragat nedeniyle sona erecektir.

II. KOVUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA

A. Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphenin Cumhuriyet Savcısı Tarafından Tespiti

CMK 2. Maddesine göre kovuşturma, mahkemece iddianamenin kabul edilmesiyle başlayıp ve verilecek olan hükmün kesinleşmesiyle son bulacak olan evreyi ifade etmektedir. Mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, 5353 sayılı kanunun 27.maddesi ile değişik 5271 sayılı CMK'nın 174.maddesi gereğince, soruşturma evresine ilişkin bütün belgeleri inceledikten sonra iddianamenin CMK'nın 170.maddesindeki unsurları içermesi halinde, iddianamenin kabulüne karar verir. Kamu davası açılmış olur ve kovuşturma aşaması başlar.¹⁵²

Kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından yapılacak uzlaşmaya ilişkin düzenleme, CMK'nın 254. maddesiyle ve Yönetmeliğin 25,26 ve 27.maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre kamu davası açıldıktan sonra uzlaştırma işlemleri, soruşturma aşamasında belirtilen esas ve usule göre, mahkeme tarafından yapılır.

Kovuşturma aşamasında suçun hukukî niteliğinin değişmesi nedeniyle uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması CMK 174/1-c maddesi uyarınca iddianamenin iadesi gerekir.¹⁵³

Öte yandan soruşturma aşamasında uzlaşma usulü uygulanmadan davanın açılması halinde mahkeme tarafından uzlaşma usulünün uygulanmadığını dikkate alınmadan iddianame kabul edilmişse bu durumda uzlaşma mahkeme tarafından uygulanmalıdır.¹⁵⁴ Öte yandan soruşturma aşamasında uzlaşma usulüne başvurulmuş,

¹⁵² CMK, m.175/1

¹⁵³ CMK, m.174/1-c

¹⁵⁴ Centel&Zafer, s.460

uzlaşma gerçekleşmemiş ise mahkeme uzlaşma usulüne başvurmak zorunda değildir.¹⁵⁵

Tüm bunların yanı sıra Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenmeksizin doğrudan doğruya mahkeme önüne gelen uzlaşmaya tâbi bir fiilin varlığı, mahkeme aşamasında kanun değişikliği nedeniyle suçun uzlaşma kapsamına girmesi halinde de uzlaşma mahkeme tarafından yapılacaktır.

CMK'nın 254. maddesinde, mahkemenin uzlaştırma işlemlerini 253. maddede belirtilen esas ve usule göre yerine getireceği belirtilmiştir. Mahkemenin uzlaşma teklifinin taraflarca reddedilmesi durumunda kovuşturmaya devam edilecektir. Bu aşamada da taraflar uzlaştıklarını gösteren belge ile mahkemeye başvurarak mahkemeden uzlaştıkları şekilde hüküm kurulmasını isteyebilirler. Mahkemenin yapılan uzlaşmayı uygun bulması durumunda uzlaşma doğrultusunda hüküm kurması gerekecektir. Burada mahkeme, uzlaştırma işlemlerine ilişkin tebligat ve yazışmaları duruşma gününü beklemeksizin dosya üzerinden de yapabilir.

Kovuşturma evresinde uzlaşma talep edilmesi veya uzlaşma belgesinin mahkemeye sunulması mahkemece hüküm verilene kadar mümkündür. Taraflarca hüküm verilene kadar uzlaşmanın yapılması halinde mahkeme, sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştıklarından bahisle *“uzlaşma nedeniyle davanın düşürülmesine”* karar verir.

Mahkeme tarafından verilen karar kesin değilse karar verildikten sonra sunulan uzlaşma belgesi temyiz istemi gibi kabul edilerek dosya, Yargıtay ilgili ceza dairesine gönderilmelidir. Yargıtay ilgili ceza dairesinin uzlaşma nedeniyle ilk derece mahkemesinin kararını bozması halinde ilk derece mahkemesi, uzlaşma nedeniyle davanın düşmesine karar vermelidir. Mahkeme tarafından verilen karar kesin ise, tarafların uzlaştıklarını gösteren belgeyi karardan sonra mahkemeye vermelerinin temyiz talebi olarak kabulü mümkün olmayacaktır.

¹⁵⁵ CMK, m.253/18

B. Kovuşturma Aşamasında Uzlaşmanın Hukuki Sonuçları

Kovuşturma safhasında sanık ile mağdur arasında uzlaşma sağlanması halinde, sanığın kabul ettiği yaptırımı defaten yapması durumunda, mahkeme sanık hakkında açılan davanın düşmesine karar verilir.¹⁵⁶ Sanığın, üzerinde uzlaştıkları yaptırımın yerine getirmesinin ileri bir tarihe bırakılması, takside bağlanması durumunda ise sanık hakkında, CMK'nun 231. maddesindeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir.¹⁵⁷

Mahkemece hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmesi hâlinde, hüküm ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, sanığın, uzlaşmanın gereklerini yerine getirmemesi durumunda ise, mahkeme tarafından, sanığın denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklerle aykırı davranması şartı aranmadan hüküm açıklanır ve infaz edilir.¹⁵⁸

Öte yandan tıpkı soruşturma aşamasında olduğu gibi uzlaşma belgesini imzalayan sanığın, üzerinde anlaştıkları yaptırımı yerine getirmemesi hâlinde, sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma belgesinden doğan hakkının yerine getirilmesini icra yoluyla talep edebilir. Diğer taraftan uzlaşmanın sağlanması durumunda, kovuşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açamaz açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Burada da soruşturma aşamasında uzlaşma başlığı altında yaptığımız açıklamalar geçerlidir.

C. Birden Fazla Şüpheli/Sanık Bakımından Uzlaşma

Suçun birden çok kişi tarafından işlenmesi durumunda sadece uzlaşan şüpheli veya sanık uzlaştırma hükümlerinden yararlanır.¹⁵⁹ Bu hüküm, birden çok şüpheli veya sanığın bulunması durumunda, sadece mağdurla uzlaşan şüpheli veya sanığın uzlaştırmadan yararlanacağı, diğer şüpheli veya sanıklar hakkında ise kovuşturma açılacağı veya kovuşturmaya devam edileceği, bu durumun da uzlaştırmanın

¹⁵⁶ CMK m. 254/2; Yönetmelik, m.27/1

¹⁵⁷ CMK. m.254/2, Yönetmelik, m.27/3

¹⁵⁸ CMK m. 231/11

¹⁵⁹ CMK, m. 255/1; Yönetmelik, m. 6/2

amaçlarıyla bağdaşmadığı gerekçesiyle öğretilde eleştirilmiştir. Bu görüşün savunucularına TCK 73/5'te yer alan , “İştirak hâlinde suç işlemiş sanıklardan biri hakkındaki şikâyetten vazgeçme, diğerlerini de kapsar.” hükmü, uzlaştırmada da uygulanmalıdır. Zira uzlaştırmayla şikâyet kurumu benzer hukukî etki ve sonuçlara sahiptir. Şikâyetten vazgeçildiğinde, dava bütün şerikler hakkında düşmekteyken, uzlaştırmada sadece uzlaşılan şerikler bakımından davanın düşmesi isabetli değildir.¹⁶⁰

Bir başka görüşe göre, birden fazla fail hakkında dava açılması ve yargılama yapılması hâlinde cezanın bireyselleştirilmesi ilkesi gereğince farklı ceza ve güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi söz konusu olacağından, bir şüpheli veya sanığın mağdur ile anlaşarak elde edeceği sonucun diğer faillere de etki etmesi, kanuna ve ceza hukukunun temel ilkelerine ve hukuka aykırı olacaktır. Bununla birlikte yargılamaya alternatif ve tamamlayıcı olduğunu düşündüğümüz uzlaşmanın temel özelliklerinden birisi de bu kurumun iradiliği esas almasıdır.¹⁶¹

Tüm bu açıklamalarımızdan hareketle her ne kadar CMK 255/1. maddesindeki düzenleme ile uzlaşmanın, mağduriyetin giderilmesi temeline dayanması ile bağdaşmasa da, AY'nin 38. maddesi ile TCK'nın 20. maddesinde düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine, cezanın bireyselleştirilmesi ilkesine uygundur.

III. UZLAŞMANIN DİĞER SONUÇLARI

A. Uzlaşma ve Müsadere

Kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan veya suçtan meydana gelen eşyalar iyi niyetli üçüncü kişilere ait olmamak şartıyla müsadere edilebilir. Suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan ve kamu güvenliği, kamu sağlığı veya genel ahlak açısından tehlikeli olan eşyalar da müsadere edilebilir.¹⁶²

¹⁶⁰ Özbek, s. 198

¹⁶¹ Arslan Söğüt, s. 180

¹⁶² TCK, m. 54/1

Kural olarak bir eşyanın müsadere edilebilmesi ortada kasten işlenmiş kesinleşen bir suçun varlığına bağlıdır.¹⁶³ TCK'nın 54/4. maddesinde üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı bizatihi suç oluşturan eşyanın müsadere edileceği hükme bağlanmış, bu tür eşyaların müsaderesi için herhangi bir şart öngörülmemiştir.

TCK'nın 54/1. kapsamındaki bir eşyanın müsadere edilebilmesi için söz konusu eşyanın, kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanıldığı, suçun işlenmesine tahsis edildiğinin veya suçtan meydana geldiğinin yapılacak yargılama sonucunda saptanmış olması gerekir. Bu nedenle uzlaşma kurumu bakımından müsadere hükümleri uygulanamayacaktır. Şöyle ki uzlaşmanın gerçekleşmesi hâlinde sonuçlanan bir yargılama söz konusu olmayıp, suçun işlenip işlenmediği hususunda bir tespit yapılmamaktadır. Bu nedenle uzlaşma hâlinde TCK'nın 54/1 kapsamına giren eşyanın müsaderesi mümkün değildir.¹⁶⁴ Dolayısıyla uzlaşmanın gerçekleştiğinden bahisle kovuşturmaya yer olmadığına veya kamu davasının düşürülmesine karar verilmekle birlikte TCK'nın 54/1 kapsamındaki eşyanın da sahibine iadesine karar verilmelidir.

Kanımızca uzlaşma halinde de TCK'nın 54/1. maddesi kapsamında kalan eşyanın müsaderesi gereklidir. Nitekim uzlaşma kural olarak mahkûmiyeti engelleyen bir kurumdur. CMK'nın uzlaşma ile ilgili hükümlerinde müsadere bakımından bir düzenleme olmaması bir eksiklik olmasının yanı sıra uygulamada da farklılıklara sebebiyet verebileceğinden eleştirilmektedir.¹⁶⁵

Diğer yandan TCK'nın 54/4 maddesi kapsamında kalan eşyaların müsaderesi için herhangi bir şart öngörülmemiştir. Bu nedenle uzlaşma girişiminin olumlu sonuçlanması hâlinde müsaderenin uygulanması gerekir. Uzlaşma nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar veren cumhuriyet savcısı TCK54/4 maddesi kapsamındaki eşyanın müsaderesi için müsadere davası açmalıdır. Kovuşturma aşamasında ise mahkemenin uzlaşma nedeniyle düşme veya hükmün açıklanmasının

¹⁶³İpek&Parlak, s. 135

¹⁶⁴Arslan& Söğüt, s. 163; Kaymaz &Gökcan, s. 209

¹⁶⁵Unver, Y.,& /Hakeri H., 2010, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara: Adalet Yayınevi, , s.728

geri bırakılması kararı vermeden önce müsadere konusu eşya yönünden ayırma kararı vermesi doğru olur.¹⁶⁶

B. Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat Hakkı

CMK'nın 144/1-c maddesi uyarınca kanuna uygun yakalama ve tutuklananlar uzlaşmanın sağlanması nedeniyle yargılaması yapılamamış ve suçsuzluğu yönünde kesin bir kanı oluşmamış kimseler koruma tedbirleri neticesinde uğramış oldukları zararlar için tazminat isteyemeyeceklerdir.¹⁶⁷

Diğer taraftan CMK kapsamında tazminat hukuka uygun olarak yasal çerçevede yakalanan veya tutuklanan kişiler talep edemezler. Bu nedenle, suç ile ilgili soruşturma veya kovuşturma safhasında, kanunla belirlenen haller dışında tutuklanan ve yakalanan veya tutukluluk halinin devamına karar verilenler¹⁶⁸ uzlaşma hükümlerinden yararlansa bile bu kimselerin tazminat hakkının saklı olduğu anlaşılmaktadır.¹⁶⁹

C. Uzlaşma ve Tekerrür

Tekerrürün uygulanabilmesi için TCK'nın 58. maddesi uyarınca bir mahkûmiyet hükmünün kurulması gerekmektedir. Bu açıdan uzlaşmanın amaçlarından olan ve daha yargılama sonuçlanmadan uyuşmazlık çözüme kavuştuğundan ve ortada bir mahkûmiyet hükmü kurulmadığından tekerrürün uzlaşmada uygulanamayacağını görmekteyiz.

Öğretide uyuşmazlığın uzlaşma ile çözüme kavuşturulmasında daha önceden kasıtlı bir suçtan alınan bir mahkûmiyet kararının sabıka kaydında bu suçla ilgili devamlılık kazanması hâlinde suç işleyerek uzlaşmadan yararlanan bir kişinin bu durumu kötüye kullanabileceği savunulmuştur.¹⁷⁰

Uzlaşma içerisinde birçok süreyi “suçtan zarar gören, mağdur, fail, suça sürüklenen çocuk” gibi bir arada taşıdığından ve yapılan uzlaşma tarafların özgür iradeleri ile

¹⁶⁶Kaymaz & Gökcan, s. 209

¹⁶⁷İpek & Parlak, s. 134

¹⁶⁸ CMK, m. 141/1-a

¹⁶⁹Kaymaz & Gökcan, s. 208

¹⁷⁰Kaymaz & Gökcan, s.210

gerçekleşen bir çözüm olduğundan failin önceki sabıkasının uzlaşma girişimine engel olmamasının kanaatimizce yerinde bir düzenlemedir.

D. Uzlaşma ve Ceza İlişkisinin Sona Ermesi

Uzlaşma müessesesi ile fail ve mağdur arasındaki uyuşmazlık konusunda zararın karşılanması şeklinde aralarında bir antlaşma yapılmaktadır. Uzlaşılan karar gereği kararlaştırılan tazminatın ödenmesi ya da anlaşılan yaptırımın yerine getirilmesi suretiyle giderildiğinde ya ceza davası açılmamakta ya da açılan dava düşürülmektedir. Böylelikle fail ile devlet arasındaki ceza ilişkisi sona ermekte ve fail cezalandırılmaktan kurtulmaktadır.

E. Uzlaşma ve Şikâyetin Geri Alınması

Uzlaştırma kapsamında şikâyet tabi suçlarda uzlaştırmanın uygulanabilmesi, usulüne uygun bir şikâyetin varlığına bağlıdır. Uzlaşma şartının şikâyetle bağlı olan suçlar bakımından, şikâyet koşulu gerçekleşmeden, şikâyetle bağlı olarak kısmen de olsa yapılmış bir soruşturma ve bu soruşturmaya dayalı elde edilen ve kamu davası açmaya yeterli delile ulaşılmadan uzlaşma girişiminde bulunulmamalıdır.

Şikâyet genel olarak uzlaşma kurumunun işletilebilmesi için var olması gereken soruşturma ve kovuşturma için bir ön koşul olduğu için, uzlaşma gerçekleşmeyince şikâyetin geri alınması mümkün ise de şikâyet yapılmamışsa veya geri alınmışsa artık ortada bir soruşturma veya kovuşturma olmayacağı için uzlaşma kurumunun işletilmesi mümkün değildir.¹⁷¹

F. Uzlaştırmacı Formlarının Bastırılması

Yönetmeliğin ekler bölümünde gösterilen Ek 1/a sayılı uzlaşma teklif formu dışındaki formlar, Cumhuriyet başsavcılığı tarafından mahkemelere ve cumhuriyet savcılarına dağıtılır.¹⁷² Adli kolluk tarafından yapılacak uzlaşma teklifi formlarının bastırılması ve dağıtımını işlemleri ilgili adli kolluk tarafından yerine getirilir.¹⁷³

¹⁷¹ Ünver & Hakeri, s. 719-720

¹⁷² Yönetmelik, m. 33/1

¹⁷³ Yönetmelik, m. 33/2

Diğer yandan Yönetmeliğin 32. maddesinde, uzlaştırmaya ilişkin sağlıklı istatistiklerin oluşturulabilmesi amacıyla,¹⁷⁴ uzlaştırma sonunda cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından verilecek kararların, tutulan kartonlara konulacağı öngörülmüştür.

Çetintürk, uzlaşma ile ilgili kararların bulunduğu kartonları, gerek uzlaştırmının kötüye kullanılmasını engellemek, gerekse de uzlaştırma kararı verecek kişilerin daha doğru bir değerlendirme yapabilmelerini sağlamak amacıyla, uzlaştırmaya katılan failer bakımından merkezi bir kayıt sisteminin tutulmasını da değerlendirmektedir. Yönetmeliğin 32. maddesine göre her bir cumhuriyet başsavcılığında ayrı olarak tutulacak kartonları bu amaçların gerçekleştirilmesi bakımından yeterli görmeyip ayrıca bu kartonların yanında bu neviden kayıtların adli sicile kaydı gerektiğini düşünmüştür.¹⁷⁵ Bununla birlikte uzlaşma kurumunun işlerliğinin artırılması ve failere ilişkin önceki uzlaşma bilgilerine ilgililerin erişebileceği bir bilgi havuzu da faydalı olacaktır.

¹⁷⁴ Özbek M, s. 198

¹⁷⁵ Çetintürk, s.573

SONUÇ

Uzlaşma kurumu sayesinde şüpheli veya sanık, uzlaştırma sürecinde işlediği suçu bizzat mukayese ederek sorumluluğunun farkına varabilir. Bu şekilde sorumluluğun farkına varan şüpheli veya sanık, işlediği fiilden dolayı pişman olarak, mağdurla görüşüp anlaşp, mağdurun zararını karşılayarak aralarındaki ihtilafı kısa yoldan çözmüş olur. Uzlaşma kurumunun işletilmesi; sanık, mağdur ve suçtan zarar görenin yararına hizmet ettiği gibi kamunun da yararına hizmet etmektedir. Bu şekilde toplumsal barışa da hizmet etmiş olur. Şüpheli veya sanığın, mağdur veya suçtan zarar görenin zararlarını gidermesi ile adalet kısmen de olsa yerine getirilmiş olur.

Diğer taraftan uzlaşmanın sağlanması ile devlet, soruşturma, kovuşturma ve infaz süreçlerinden de kurtulmuş olur. Uzlaştırma kurumu, geleneksel ceza muhakemesini tamamlayan, esnek ve sorun çözücü alternatif bir seçenektir. Uzlaşma kurumu, şüpheli veya sanığın, mağdur veya suçtan zarar görenin yargılama sürecini, mücadelecı, yıpratıcı ve cezalandırıcı bir süreçten, işbirliğine dayalı bir sürece dönüştürmesi açısından da isabetlidir.

Yargılamanın hızlandırılması, mahkemelere gelen iş yükünün azaltılması, yargılama maliyetlerinin düşürülmesi, mağdur ve suçtan zarar görenin zararlarının zamanında karşılanması, şüpheli veya sanığın daha ağır cezalardan kurtulması ve sosyal barışın sağlanması açısından uzlaşma kurumunun hukukumuza girmesi yerindedir.

Uygulamada uzlaşma kurumunun henüz yeterince işletilemediği görölmektedir. Bunun asıl sebebi, uzlaşmanın uygulamada yeterince bilinmemesi, uygulayıcıların iş yoğunluğunun fazla olması ve eğitim eksikliğidir. Uzlaşma kurumunun başarılı olabilmesi için, Cumhuriyet savcılarının, hâkimlerin, uzlaştırıcıların ve toplumun eğitimine önem verilmelidir. Yapılacak meslek içi eğitimlerde uzlaşma müessesesinin gelişmesinde etkili olacaktır. Ayrıca uzlaşma teklifi taraflara yaşanan olayın etkisi geçtikten ve tarafların daha sakin zamanında yapılması faydalı olacaktır.

Şüpheli veya sanığın, mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşma yoluna gitmek isteyip istemedikleri taraflara sorulmadan önce uzlaşma ile ilgili olarak detaylı bilgi

verilmelidir. Taraflara uzlaşmanın amacı ve faydaları, uzlaşmanın taraflara sunduğu hukuki güvenceler anlatılarak bilgi verilmelidir. Bu konu ile ilgili olarak hazırlanmış olan kitapçık, afiş ve posterler adalet saraylarında, kaymakamlıklarda, karakollarda ve kamuya açık yerlerde dağıtılmalı, bu suretle toplum aydınlatılmalıdır. Tarafların, uzlaşma kurumunun ne olduğunu bilmeden kendisine önerilen uzlaşmayı kabul etmesi beklenemez.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Albayrak, M.,2010, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara:Adalet Yayınevi.

Adalet Bakanlığı, 2009, *Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı*, Ankara: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı UNDP.

Arslan, S. & Mualla, B.,2008*Türk Ceza ve Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma*,İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları.

Arslan, Ç. &Azizoğlu, B.,2004, *Yeni Türk Ceza Kanunu Şerhi*, Ankara.

Bahriyeli, K., 2008, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma Kurumu*, Ülgen Celal/Ongun C. (Ed)İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.

Bakıcı, S.,2008, *5237 Sayılı Yasa Kapsamında Ceza Hukuku Genel İlkeleri*,Ankara: Adalet Yayınevi.

Balo Y. S.,2005, *Teori ve Uygulamada Çocuk Ceza Hukuku*,Ankara:Adalet Yayınevi.

Centel, N.,& Zafer, H., 2008, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, İstanbul:Beta Basım.

Çulha, R.,2005, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Feridun Yenisey (Hızl), İstanbul.

Çetintürk, E.,2009, *Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*,Ankara: HD Yayıncılık.

Dural, M.,&Oğuz, T., 2006, *Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku*, Cilt II, İstanbul.

Develioğlu, F.,2000, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 17. Baskı, Ankara: Aydın Kitabevi.

Eren, F.,2001, *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*, 7. Baskı, İstanbul.

- Gökcan,H. T.,&Kaymaz, S., 2007, *Uzlaşma ve Ön ödeme*, 2 Baskı,Ankara:Seçkin Yayınları.
- Ildır, G.,2003, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*,Ankara.
- İnceoğlu, S.,2002, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Adil Yargılama Hakkı*, İstanbul.
- İnceoğlu A.,&Karan, 2008, U., *Türkiye’de Ceza Alanında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi*, İstanbul.
- İpek A. İ./Parlak E.,2011, *Mevzuatta Yapılan En Son Değişiklikler ile Ceza Muhakemesinde Uzlaşma*,2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- İpek A. İ./Parlak E.,2009, *İçtihatlarla Türk Ceza Hukukunda Uzlaşma*,Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kunter N.,/Yenisey F., 2005*Muhakeme Hukuku Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13. Baskı, İstanbul.
- N.,Yenisey F., Nuhoğlu A., 2015, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kuru, B.,Arslan, R., Yılmaz, E., 1994, *Medeni Usul Hukuku*, 4. Baskı, Ankara.
- Malkoç, İ.,& Yüksektepe M., 2008, *Açıklamalı ve Yorumlarla 5271 sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu*, II Cilt, Ankara: Malkoç Kitabevi.
- Metiner, H. & Koç, E. A.,2008, *5237 sayılı Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, II Cilt, Ankara.
- Oğuzman, K.,& Öz, T., 2000, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul.
- Özbek, M.,2009, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbek, M., 2004, *Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Özbek V. Ö., 2005, *Ceza Muhakemesi Kanunu İzmir Şerhi Yeni CMK' nın Anlamı*, İzmir.
- Özbek V. Ö., 1999, *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Ankara.: Seçkin Yayınevi.
- Öztürk B.,& Erdem, M. R., 2008, *Uygulamalı Yeni Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12 Baskı, Ankara.
- Şahin, C., 2015,*Ceza Muhakemesi Hukuku*,6. Baskı: Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Şahin, C., 2005, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*,Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Soysal, T.,2005, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*, Feridun Yenisey (Hızl), İstanbul.
- Ünver, Y.,& /Hakeri H., 2010, *Ceza Muhakemesi Hukuku*,Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yaşar O.,2005, *Uygulamalı ve Yorumlu5271 Sayılı Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu*, Ankara.
- Yenisey, F.,2005, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma*,İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Yurtcan, E.,2015, *Ceza Muhakemesi Şerhi*, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Yıldız, A. K., 2005, *Uzlaşma Şikâyet İlişkisi Yenisey Feridun*, (Ed), İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Zevkliler, A., Havutçu, A., Gürpınar, D., 2008, *Medeni Hukuk Temel Bilgiler*,6. Baskı, Ankara.

SÜRELİ YAYINLAR

Albayrak M.,2007, *Son düzenlemeler ışığında uzlaşma kurumu üzerine düşünceler*,Terazi Aylık Hukuk Dergisi, Yıl 2, S.10.

Arslan, S. ve Mualla B.,2010, *Ceza hukukunda mağdurun korunması ve onarıcı adalet anlayışı*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.

Çolak, H.,2006, *Yeni Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanununda cezai uyumsuzlukların alternatif çözüm yolu olarak uzlaşma*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.62.

Ersoy, U.,2005, *Ceza hukukunda uzlaşma*, Hukuk Gündemi, S.2.

Gültekin, Ö.,2010, *Ceza muhakemesi hukukunda şüphe kavramı*,THD.

Hafızoğulları, Z.,2006, *5237 sayılı Türk Ceza Kanununda Davanın ve Cezanın Düşürülmesi*, Ankara Barosu Dergisi, S.3.

Nuhoğlu, A.,2010, *Uzlaşma Bakımından Şikâyeteye Bağlı Suçlar*,Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.

Özen, A.,2010, *Ceza Yargılamasında Uzlaşma*, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1 .

Özbek, M.,2005, *Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaşma* Ankara Üniversitesi HFD. C. 54.

Özbek, M., 2006, *Avrupa Konseyince adalet hizmetlerinin etkinliğinin arttırılması için öngörülen tedbirler*, AÜHFD, C.55, Sayı 1.

Özbek, M., 2007,*Ceza Muhakemesi Kanununda yapılan değişiklikler çerçevesinde mağdur fail uzlaştırmasının usul ve esasları*, AÜHFD, C.56, Sayı 4.

Öztürk, Y.,2010, *Uygulayıcı bakışı ile uzlaşma*,Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.

- Özbay, İ. 2006, *Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri*,Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.X, S.3-4.
- Şahin, C. 2006,*Ceza Muhakemesi Kanununun uygulamasının bir yılı*,Hukuki Perspektifler Dergisi.
- Şahin, C. 1998,*Ceza muhakemesinde uzlaşma*, SÜHFD, Prof Dr. Süleyman Arslan’a Armağan, C:6, Sayı 1-2.
- Sezer, A., 2006, *5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetine bağlı suçlar ve uzlaşma*, THD .
- Uğur, H.,2010, *Suçta sürüklenen ve suç mağduru çocuklarda uzlaşma*,THD.
- Yenisey F., 2010. *Ceza muhakemesi hukuku” Uzlaşma”* Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Özel Sayı 1.
- Yıldırım, Z.,2007, *Türk ceza hukukunda uzlaşma*, Legal Hukuk Dergisi.
- Zafer, H.,2006, *Türk ceza hukukunda fail- mağdur uzlaşması*, Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 2.

DİĞER YAYINLAR

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, 10 Baskı, Ankara.2005.

<http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/5560.htm>

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.4721&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>

<http://ihami.anadolu.edu.tr/aihmgoſter.asp?id=10>

